

Vem ska jag tro på?

En kvalitativ och jämförande textstudie om synen på
Scientologikyrkan i Sverige

Författare: Josefin Gunnarsson och Anna Wallentheim

Handledare: Zenita Johansson

Examinator: Mats Bergenhorn

Kurs: Religionsvetenskap III, Högskolan Kristianstad

Datum: 31 maj 2010, Kristianstad

Abstract

Scientologikyrkan har sedan dess uppkomst på 1950-talet fått utstå stor kritik. Rörelsen har av somliga målats upp som en farlig sekt medan andra väljer att se den som en ny religiös rörelse, vars lära och praktik, exempelvis dianetiken, ska tolkas i en religiös kontext. Denna studie bygger på en kvalitativ textanalys som går ut på att granska den bild av scientologerna som skildras i olika material, så som rörelsens eget, facklitteratur, tidningar samt skolans undervisningsmaterial. Studien avgränsar sig till att endast behandla scientologerna i Sverige. Olika teorier och tidigare forskning kring sekter och nya religiösa rörelser har applicerats på materialet. Resultatet visar att bilden av scientologerna är väldigt splittrad och hur rörelsen framställs varierar från material till material. Huruvida Scientologikyrkan ska ses som en sekt eller som en ny religiös rörelse är omdiskuterat. Främst rörelsens kritiker benämner den som en sekt och pekar på olika karaktärsdrag för just en sådan, medan religionsforskare undviker detta negativt laddade begrepp.

Nyckelord: Scientologerna, Scientologikyrkan, nya religiösa rörelser, sekt, dianetik.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och avgränsningar	10
1.3 Problemställningar	11
2. Metod och material	12
2.1 Textanalys	12
2.2 Urval av material	14
2.3 Reflektion kring metod	15
3. Teorier	17
3.1 Teorier kring sekter och nya religiösa rörelser	17
3.2 Scientologikyrkan och forskningen	24
4. Genomgång av material	28
4.1 Scientologernas eget material	28
4.2 Facklitteratur	34
4.3 Scientologerna i tidningar	52
4.3.1 <i>Sydsvenska Dagbladet Snällposten</i>	53
4.3.2 Kvällstidningar	60
4.3.3 Sammanfattande kommentar om tidningsmaterialet	63
4.4 Gymnasieskolans undervisningsmaterial	64
5. Analys och diskussion	67
5.1 Förslag till fortsatt forskning	75
6. Sammanfattning	76
Källförteckning	78
Böcker	78
Tidningar	79
Internetkällor	80

1. Inledning

Vad är meningen med livet? Vilka är vi och var kommer vi ifrån? Vad händer efter döden? Detta är existentiella frågor som vi människor har ställt oss i alla tider. Vi människor är av naturen sökare och kan betrakta oss själva utifrån, detta är något som skiljer oss från djuren. Religionerna har erbjudit svar på dessa frågor och skänkt människor trygghet och en förståelse för livets gång. Fram till 1700-talet var det den kristna kyrkans lära som dominerade i Europa och som människorna sökte sig till. Under 1700-talet gjordes många stora vetenskapliga framsteg som kom att hota kyrkans särställning. 1800-talets framstegstro och industrialisering ledde till att många människor flyttade till städerna och allt färre besökte kyrkan regelbundet. Många sökte sig istället till frikyrkorna som tillsammans med arbetarrörelsen och nykterhetsrörelsen arbetade för ett mer demokratiskt samhälle. Kungen och statskyrkan var gamla auktoriteter som man nu försökte göra sig fri från. På 1900-talet förlorade svenska statskyrkan sitt monopol på att vara den rätta läran och andra religiösa rörelser uppstod. Till en början erbjöds mångfald inom kristendomen men så småningom växte även andra religiösa samfund fram. Ateismen fick också en plats i samhället då åsikter uppstod att den moderna människan inte behöver någon religion för att få svar på meningen med livet.¹

Sekulariseringsprocessen var nu i full gång, vilket innebär att religionens roll i samhället minskar. I slutet av 1960-talet började intresset för andra religioner än kristendomen ta fart på allvar och särskilt hinduismen och buddhismen lockade de unga i samhället. Detta var en markering och ett avståndstagande mot den västerländska materialismen. Begreppet New Age introducerades, ett väldigt brett begrepp som innefattar allt från alternativ medicin, healing, själavandring, religiösa idéer till meditation och mycket mer. Religionen blev nu mer privat och många valde att inte öppet tillhöra ett samfund utan behöll sin andlighet för sig själv.²

Möjligheten att välja sitt religiösa ställningstagande har lett till att några människor valt att underordna sig lärare och ledare, som talar om vad du ska tro på, samt anser sig ha monopol på den religiösa sanningen. Dessa grupper är ofta slutna sällskap som brukar benämnas som sekter. Ordet sekt uppfattas ofta som något negativt men innefattar egentligen bara att det är en religiös grupp som skiljer sig från huvudlinjerna i det religiösa livet i ett samhälle. Sekten

¹ Arlebrand et al. 2003:10ff

² *Ibid.*

uppstår många gånger av utbrytargrupper som en protest mot den dominerande kyrkan. Att gå med i en sekt är något som människan väljer att göra oftast i vuxen ålder till skillnad från en kyrka som man för det mesta föds in i. Sekten skiljer sig även från kyrkan i den bemärkelsen att den ställer högre krav på medlemmarnas religiösa engagemang och beteende. Det är viktigt att påpeka att sekternas anhängare är relativt få och inte alls i proportionalitet till den enorma uppmärksamhet som de får i massmedia. Sekterna målas upp som ett hot och avhoppares berättelser är det som ofta lyfts fram i debatten om sekternas negativa inflytande.³

En av de sekter som fått väldigt mycket negativ publicitet och målats upp som farlig och hotande är scientologerna och Scientologikyrkan. Av svenska sektforskaren och prästen Karl-Erik Nylund rankas scientologerna inte bara som Sveriges utan även som världens absolut farligaste sekt. Enligt Nylund är scientologerna en manipulativ sekt som inte accepterar någon kritik, ser övriga samhället som ”dom andra“, tar avstånd från samhället och andra religiösa organisationer samt anser sig företräda en absolut sanning. Scientologerna har ett manipulativt ledarskap som försöker få total kontroll över de enskilda medlemmarna, de som kritiserar eller hoppar av sekten förföljs.⁴

Sekter är en del av vår religionsutbildning som har fångat vårt intresse och lockat fram en stor nyfikenhet och därmed var ämnet till vår uppsats ganska givet. Med anledning av all den uppståndelse kring scientologerna och all kritik som framförts anser vi att detta är ett aktuellt och relevant ämne att studera. Scientologerna förekommer ofta i media och är en rörelse som de flesta av oss har hört talas om eller känner till. För oss som blivande religionslärare är det ett oerhört väsentligt ämne då vi upplevt att elever är väldigt nyfikna och intresserade av sekter och dess inflytande. Eleverna kommer inte enbart i kontakt med scientologerna genom skolan och medias debattartiklar utan även genom dess uppmärksamhet beroende på antalet kända medlemmar. Ingen kan väl ha undgått all uppståndelse kring Tom Cruises medlemskap genom till exempel hans infall att hoppa i Oprah Winfreys soffa eller hans fru Katie Holmes graviditet. Detta leder till att även de elever som inte vanligtvis är religiöst intresserade kan ha kommit i kontakt med Scientologikyrkan och dess lära. Att dessutom Karl-Erik Nylund rankar scientologerna som världens farligaste sekt gör ämnet ännu mer spännande och vårt val av forskningsobjekt var därmed självklart.

³ Arlebrand et al. 2003:12f

⁴ Nylund 2004

1.1 Bakgrund

Scientologikyrkan grundades i USA av L. Ron Hubbard år 1954. Hubbard var från början science fiction-författare men senare kom han att intressera sig för människans mentala och emotionella problem. I slutet av 40-talet skapade han *dianetiken*, en sorts form av terapi för mentalt helande, denna terapiform kom att bli en viktig del av Scientologikyrkans lära. Först arbetade Hubbard för en stiftelse som utövade dianetik men bröt sedan med stiftelsen för att starta sin egen rörelse. Denna rörelse var då scientologin, ett separat ideologiskt och praktiskt system. Rörelsen präglades av sträng auktoritet där Hubbard tog avstånd från alla andra dianetik- och scientologigrupper. Ledarna inom Hubbards scientologi var tvungna att vara auktoriserade och stod över de vanliga medlemmarna. Ledarskapet var starkt och alla kurser och examinationer centraliserades, de som inte följde reglerna kastades ut.⁵

Idag är Scientologikyrkan en internationell organisation som finns i över 120 länder. Antalet medlemmar är väldigt omstritt och några exakta siffror är svårt att få fram men rörelsen uppskattas ha runt 750 000 aktiva medlemmar. 1968 kom rörelsen till Sverige där det under denna tid rådde social och politisk turbulens. Många unga demonstrerade mot bland annat Vietnamkriget med mål att förändra samhället radikalt där socialistiska och kommunistiska idéer inspirerade. Som nämnts ovan var det även under denna period som intresset för andra religionsformer växte fram, ofta som en protest mot Svenska Kyrkan och det västerländska samhället. Det var studenterna i Lund som först organiserade en form av scientologi i Sverige, som en strävan efter förändring.⁶

Scientologirörelsen blev snabbt populär och spred sig till flera städer. Den är idag som störst i Stockholm, Göteborg och Malmö. Svenska Scientologikyrkan har samma uppbyggnad som ursprungskyrkan i USA, med målet att bekämpa påstådda brott mot mänskliga rättigheter som de menar utförs av vårdpersonal inom psykiatrin. Scientologikyrkan har många rörelser kopplade till sig så som Criminon som arbetar med att rehabilitera kriminella och Narconon som är ett drogrehabiliteringsprogram. Detta program startades i Sverige 1972 och är kyrkans mest kända organisation. Kommittén för mänskliga rättigheter är också en rörelse knuten till scientologerna, vars mål är att bekämpa övergrepp som begås inom psykiatrin.⁷

⁵ Frisk 1998:124f

⁶ Bogdan 2009:549ff

⁷ *Ibid*

Scientologikyrkan har inte alltid varit erkänd som en kyrka och religiös organisation. Det dröjde hela 30 år från det att scientologerna kom till Sverige tills det att de blev erkända som en organisation med religiöst ändamål. Skattemyndigheterna gav därmed Scientologikyrkan rätt till skattebefrielse och detta skedde år 1999. År 2000 blev de enligt Lagen om trossamfund registrerade och godkända som en religion i Sverige. Kyrkan finns på flera orter i landet men medlemsantalet är relativt lågt och de hävdar själva att de har 3500 aktiva medlemmar. Värt att nämna är också att kyrkan idag har vigselrätt samt har startat en friskola i Stockholm som erbjuder undervisning från årskurs ett till nio, med ett elevantal på ca 100.⁸

För att ge en klarare bild av Scientologikyrkans lära och förståelse för den massiva uppståndelse och kritik som den får utstå behövs det en inblick i dess terapiform, dianetiken. Dianetiken är ofta den del av läran som lyfts fram och som kritiserar för att vara ovetenskaplig och en pseudovetenskap. Hubbards dianetik är en teknik för andligt helande där man är av uppfattningen att traumatiska minnen påverkar vårt sinne negativt. Dessa negativa minnen, kallade engram, är något vi förtränger och som kan skapa problem för oss i framtiden. Genom behandlingsmetoden *auditering* kan en människa bli fri från dessa engram och nå tillståndet *clear*, som ses som människans optimala tillstånd. Auditering går ut på att en auditör ställer en massa frågor och med hjälp av ett instrument som kallas *E-meter* så läses kroppsreaktioner av för att få fram var i en människas minnen dessa engram finns dolda. Genom att bli medveten om dessa engram kan man, enligt dianetiken, bli fri från dem. E-metern kan liknas vid en lögn-detektor som ger olika utslag då frågorna besvaras. Det krävs mycket behandling och många kurser för att kunna uppnå tillståndet *clear*. Först när detta tillstånd är uppnått kan människan bli medveten om sin individuella själ som scientologerna kallar *thetan*.⁹

Enligt Hubbard själv är dianetiken en organiserad vetenskap om tanken, som baseras på naturlagar av samma slag som naturvetenskapernas. Med hjälp av dess terapeutiska metoder kan man behandla alla fall av mentala och psykosomatiska sjukdomar, dvs. sjukdomar som har uppkommit på grund av störningar i sinnet. Genom dianetik kan människan åstadkomma en högre nivå av förnuft och förmåga samt stärka sin livskraft och personlighet. Dianetiken ger en fullständig inblick i sinnets alla möjligheter och låter oss upptäcka människans grundnatur som är god. Hubbard menar att dianetiken är den enda källa som gjort att mentala

⁸ Bodgan 2009:549ff

⁹ *Ibid*

sjukdomar, eller störningar har blivit upptäckta och demonstrerade. Sinnets fulla förmåga, lagringskapacitet och omfattning har blivit känd genom dianetiken och skiljer sig avsevärt från det man tidigare antagit om sinnet. Dianetiken gör att metoder som förstör hjärnan så som chockterapi eller kirurgiska ingrepp inte längre behövs för att anpassa och göra mentalpatienter fogliga. Hubbard menar att hans vetenskap även kan vidga kunskapen inom många andra områden så som pedagogik, sociologi, politik mm.¹⁰

Inom scientologin tror man på återfödelse och tidigare liv. De engram en människa bär med sig kan ha uppkommit långt innan hon föddes och många engram tros uppkomma under just graviditeten. Fostret kan till exempel drabbas av engram då dess moder har sex under graviditeten.¹¹

Dianetiken har, som tidigare nämnts, kritiserats oerhört och många anser den vara en pseudovetenskap och ren rappakalja.¹² Det som media och kritiker ofta tar fasta på och använder som argument mot scientologerna och dess lära är Hubbards bakgrund som science fiction-författare samt de dyra kurser som erbjuds. De menar att hans lära är inspirerad av science fiction och inte ska ses som en religion eller något vetenskapligt. Scientologerna själva anser dock att denna kritik inte är riktig då dianetiken verkligen fungerar och de dyra kurserna är väl värda pengarna.¹³

Ett exempel på en kontrovers i Sverige är angående den så kallade E-metern.¹⁴ 1973 publicerade scientologerna ett antal annonser om E-metern, där man exempelvis beskrev den på följande sätt: ”E-metern är det oskattbara hjälpmedlet för att mäta människors mentala tillstånd och förändringar av det”. Annonserna om E-metern och dess effekter anmäldes till Konsumentombudsmannen, vilket slutligen medförde att Marknadsdomstolen 1976 förbjöd scientologirörelsen att marknadsföra E-metern på detta sätt. Scientologerna svarade då med att hänvisa till religionsfriheten. Den övervägande delen av domstolens ledamöter ansåg dock att angivelserna i annonserna var vilseledanden och därmed stod i strid med marknadsföringslagen. Ärendet togs sedan upp i Högsta Domstolen efter det att

¹⁰ Hubbard 1985

¹¹ Arlebrand et al. 2003:102

¹² Nylund 2004:217ff

¹³ Alwall 2000:99ff

¹⁴ Ett tekniskt redskap inom scientologin som anses kunna mäta människors mentala tillstånd och förändringar av det och som framförallt används under auditering.

scientologerna begärt resning i fallet som sedan lämnades till Europadomstolen för mänskliga rättigheter, dock utan resultat.¹⁵

Konflikten angående ”Scientologibibeln” är ett annat uppmärksammat fall i Sverige som startade 1996, då Zenon Panoussis offentliggjorde hemligt scientologimaterial på nätet. Detta hemliga material kom i media att få namnet ”Scientologibibeln” men i själva verket handlade det om olika delar av scientologernas undervisningsmaterial. Materialet var både hemligt och upphovsrättsskyddat och ingick i scientologernas högre läromedel, alltså något som inte skulle vara tillgängligt för vem som helst utan endast för de personer som gått tidigare kurser och kommit till de mer avancerade studierna.¹⁶

Scientologirörelsen gick till hård attack och menade att materialet var stulet och refererade till upphovslagen, vilket ledde till att rätten beslutade att Panoussis hemsida skulle stängas. Detta beslut var dock inte slutet på striden, istället valde Panoussis att överlämna kopior av det hemliga materialet till olika svenska myndigheter för att göra texterna tillgängliga för offentligheten. 1997 beslutade regeringen då att sekretessbelägga alla kopior och pekade på att scientologimaterialet skyddades av utrikessekretess. Det sägs att den amerikanska regeringen pressade Sveriges regering till detta beslut, efter hot om att hamna på amerikanska utrikeshandelns svarta lista. Det förklaras emellertid att detta hot uppstod efter att den amerikanska regeringen själva fått utstått påtryckningar från Religious Technology Center (instans inom scientologirörelsen som har i uppgift att skydda deras material).¹⁷

Efter regeringens beslut fick den utstå stor kritik, framförallt från Barbro Westerholm (fp) en av Sveriges främsta kritiker mot scientologirörelsen. Kritiken mot regeringen kom slutligen att innebära att Regeringsrätten gick emot regeringens tolkning av lagen och deras beslut om att sekretessbelägga materialet. Efter detta beslut blev ärendet väldigt förvirrat och diskussioner angående upphovsrätten och offentlighetsprincipen har blivit en stor debatt för riksdagen och regeringen. Efter ett beslut i Stockholms tingsrätt förbjöds Panoussis att fortsätta att göra intrång i och sprida scientologernas material, dessutom dömdes han till att betala 10 000 kronor till Religious Technology Center, samt att stå för rättegångskostnaderna

¹⁵ Alwall 2000:110

¹⁶ Alwall 2000:112

¹⁷ Alwall 2000:112f

på sammanlagt 1 274 500 kronor.¹⁸

1.2 Syfte och avgränsningar

Det har tidigare forskats mycket kring sekter och scientologerna, främst av forskare som Roy Wallis och Bryan Wilson. Wallis och Wilson har lagt fram olika teorier angående sekter och applicerat dem på scientologerna, vilket kommer att beskrivas mer utförligt under teorikapitlet. Bilden av scientologerna är mycket splittrad och detta gör en studie av litteraturen kring läran och bilden av den intresseväckande. Vilken bild målas upp av media och hur beskriver scientologerna själva sin tro? Vilken bild möts eleverna i skolan av samt vad säger facklitteraturen? Detta är några funderingar som behöver redas ut.

Syftet med denna studie är att granska bilden av scientologerna i Sverige genom att studera olika källor. Studien vill visa de bilder som målas upp av scientologirörelsen i olika medier så som facklitteratur, tidningar, scientologernas eget material samt gymnasieskolans undervisningsmaterial. Målet är att ta reda på och lyfta fram vilka delar av scientologernas organisation och lära som de olika källorna trycker på i sin framställning av scientologirörelsen samt se hur dessa kan relateras till etablerade sektteorier och teorier om nya religiösa rörelser.

Studien avgränsar sig genom att endast behandla scientologirörelsen i Sverige. Enbart svenskt material har valts ut, något som dels beror på tidsaspekten för uppsatsarbetet men även för att kunna begränsa materialet då det finns en oerhörd mängd material om scientologerna. En utländsk källa har använts och det är material skrivet av scientologernas grundare L. Ron Hubbard.

¹⁸ Alwall 2000:113

1.3 Problemställningar

- Hur framställs scientologirörelsen i Sverige?
 - Hur framställer scientologerna sig själva?
 - Hur framställs scientologerna i facklitteraturen?
 - Hur framställs scientologerna i tidningar?
 - Hur framställs scientologerna i gymnasieskolans undervisningsmaterial?
- Går det att applicera sektteorier eller teorier om nya religiösa rörelser på ovanstående material och i så fall vilka punkter kan framhävas?

2. Metod och material

Detta kapitel kommer att behandla valet av metod samt motivering och kommentarer kring urval av material. Metoden textanalys kommer att beskrivas och även fördelar och nackdelar med denna metod kommer att diskuteras.

2.1 Textanalys

Denna uppsats baseras på en kvalitativ textanalys av material om Scientologikyrkan. Eftersom syftet är att undersöka hur olika medier framställer kyrkan så är en analys av litteratur att föredra, då vi anser att denna metod lämpar sig bäst för att uppfylla studiens syfte. Fördelarna med denna metod är att vi på kort tid kan få fram väldigt mycket material och bilda oss en god uppfattning om ämnet. Då syftet är att få fram bred kunskap om scientologerna och inte utgå från en liten specifik fråga, så som t.ex. deras människosyn, är studiet av olika litterära källor det som ger oss mest fakta. Varken intervjuer eller enkäter skulle som ensam metod kunna ge oss detta breda perspektiv. Det tidsutrymme som uppsatsen tillåter gör att en textanalys av redan befintligt material fungerar väldigt bra. Viktigt att reflektera kring är i vilket sammanhang materialet är producerat, vilket syfte det har samt vilken målgrupp det inriktar sig på.¹⁹

Texter så som rapporter, läroböcker, tidningar, offerter, broschyrer osv. brukar benämnas som brukstexter. Genom att undersöka dessa kan vi få fram mycket av vad texterna egentligen säger och på vilket sätt de säger det. Att läsa texten metodiskt i syfte att tolka den brukar benämnas för hermeneutik och detta kan hjälpa oss att få en djupare förståelse av den. Viktigt är att tänka på att varje text är skriven med ett särskilt syfte och vill åstadkomma vissa verkningar. Därför är det centralt att i en textanalys fråga sig vad författaren är ute efter, men även i vilken sammanhang texten är publicerad. Hur en text är uppbyggd och vilket språk som används säger också en hel del om författarens inställning och syfte. Det är upp till den som granskar en text att själv avgöra vad som är intressant att analysera, och viktigt är att tolka det

¹⁹ Björklund & Paulsson 2003:57ff

man ser och inte tappa fokus på helheten. Att våga sälla bland materialet visar på gott omdöme och ett bra sätt att arbeta på är att ofta sammanfatta materialet som analyseras.²⁰

Inom hermeneutiken tolkar man texten för att finna mening i det man läser. Som läsare krävs det särskild ansträngning för att gå till djupet med en text och verkligen förstå vad den vill säga, det krävs både eftertanke och metod. Hermeneutiken kan sägas ställa fyra krav på läsaren som går ut på att läsaren måste läsa uppmärksamt, anstränga sig för att förstå, vara öppen inför det texten har att säga, samt kunna reagera och tillämpa texten. Läsaren och texten hamnar på så vis i dialog. För att tolka krävs en viss förförståelse inför ämnet för att få grepp om det vi läser. Det behövs också ett läsmål, dvs ett syfte om vad det vi läser ska användas till och slutligen krävs en lässtrategi för hur läsandet ska läggas upp. Vid textanalys användes ofta en tolkningscirkel eller spiral som går ut på att man studerar delar av texten och sedan helheten, denna växelverkan pågår kontinuerligt. Vi rör oss mellan det vi vet och annat till det ännu olästa och på detta vis så växer vår förståelse. Ofta används en extern metod vilket kan innebära att studera i vilket sammanhang texten uppkommit eller att lägga olika teoretiska perspektiv på den för att få fram underliggande saker. Den interna metoden går ut på att tolka textens inre relationer för att se hur olika inslag påverkar textens helhet.²¹

Tolkningsprocessen förutsätter att texten är samstämmig och att dess delar hänger ihop. Att texten hänger samman är inte bara en förutsättning för vår tolkning utan också ett resultat av den, då våra förväntningar gör texten sammanhängande. En tolkning kan vara av kritisk karaktär då den går ut på att dra fram dolda utgångspunkter eller kritiskt värdera texten. Denna slags tolkning görs för att se om texten försöker påverka oss att tycka och tänka på ett visst sätt, eller för att förstå hur textens uppkomst präglats av det sociala sammanhang den skrivits i.²²

I denna studie har vi analyserat olika typer av material om Scientologikyrkan för att försöka få fram de bilder som målas upp om rörelsen. Vi har utgått från vår förförståelse om scientologerna, nya religiösa rörelser och sektteorier för att sedan fördjupa och öka vår kunskap. Olika delar har studerats var för sig för att sedan sättas samman och bilda en helhet. Vårt läsmål har alltså varit att få fram hur scientologerna skildras i olika sammanhang och

²⁰ Hellspong & Ledin 1997:11ff

²¹ Hellspong & Ledin 1997:219ff

²² Hellspong & Ledin 1997:228ff

strategin har varit att läsa material hämtat ur olika perspektiv. Som extern metod har vi använt oss av teorier kring sekter och nya religiösa rörelser som vi försökt applicera på vårt material. Detta för att öka förståelsen för scientologirörelsen och dess kritiker. I studien har vi tagit hänsyn till att materialet vi studerat publicerats i olika sammanhang och med olika syfte, språket har studerats för att försöka få fram underliggande tendenser.

2.2 Urval av material

Studien behandlar Scientologikyrkans eget material för att ge en förståelse av dess tankar och idéer. En dagstidning och två kvällstidningar har valts ut för att skildra den bild som människor i allmänhet stöter på angående scientologirörelsen. Facklitteraturens uppgift är att visa på den bild som religionsforskare framställer. Att även några läroböcker för skolungdomar finns med i studien motiveras av att det är intressant för oss som blivande lärare att förstå den bild elever möts av. Detta material fick vi fram genom att granska tidigare uppsatser litteraturlistor, söka efter material på Internet med hjälp av en sökmotor, i det här fallet Google, samt genom att söka på de lokala biblioteken. I samtal med vår handledare fick vi också tips och råd om användbar litteratur. Materialet har vi valt ut med stor noggrannhet och att försöka få fram så aktuellt material som möjligt har varit ett mål.

När det gäller scientologernas eget material har vi valt att studera dess svenska hemsidor men även verk av rörelsens grundare L. Ron Hubbard. Detta för att hemsidorna är lättillgängliga och når ut till många och för att granska bilden av Scientologikyrkan krävs det en förståelse för dess ursprung och lära, därav är material av Hubbard givet. Facklitteraturen baseras på tre väletablerade forskare inom religionsvetenskapen samt en självutnämnd sektexpert som är välkänd i media. Genom att använda dessa fyra olika personers forskning, får studien en god mångfald och ett brett perspektiv. Dagstidningen valdes ut på grund utav dess undersökning av scientologerna i Sverige under sommaren 2009 och kvällstidningarna valdes ut därför att de är de två största i landet. Gymnasieböckerna i religion är böcker som är aktuella i dagens undervisning.

2.3 Reflektion kring metod

När det gäller tidningsmaterial är en skillnad mellan dags- och kvällstidningar bra att poängtera. En morgontidning har sina prenumeranter medan en kvällstidning lever på försäljning av lösnummer och måste därmed använda starka medel för att locka läsare. Många artiklar går ut på att underhålla med intresseväckande historier framför att delge läsarna aktuell information. Att använda dramatiska ord eller uppseendeväckande rubriker är två sätt att locka läsare.²³ På grund av detta har vi valt både dags- och kvällstidningsmaterial för att försöka se hur dessa skiljer sig åt.

Något av det viktigaste i en studie är att vara källkritisk till det material man har och enligt Torsten Thurén finns det fyra källkritiska principer att följa. För det första måste man veta att källan är den den utger sig för att vara, alltså måste man vara säkert på materialets *äkthet*. Dessutom är det viktigt att ha koll på underlagets *tidssamband*, vilket innebär att ju längre tid det har gått mellan själva händelsen och källans berättelse om denna, desto mer kritisk bör man vara. För det tredje är det av stor vikt att källan är *oberoende*. Den måste till exempel på så sätt kunna ”stå för sig själv” utan att referera till andra verk. Slutligen måste man ifrågasätta källans avsikter, i första hand är det att rekommendera att välja material som inte ger en falsk bild av verkligheten på grund av personliga, politiska eller ekonomiska grunder. Källan bör alltså utgå från principen *tendensfrihet*.²⁴ Detta är principer vi tagit fasta på både i vårt urval av material och i vår analys.

Vidare förklarar Thurén att en grundregel är att ett konstaterande av en händelse måste bekräftas av minst två oberoende parter för att detta ska kunna ses som sant. Det är därför viktigt att en studie utgår från flera källor om den ska verka trovärdig. Trots att man utgår från minst två olika källor innebär inte detta att man måste lita på uppgifterna, trovärdigheten kan fortfarande ifrågasättas men det är alltså nödvändigt med självständiga uppgifter.²⁵ Då denna studie baseras på en stor mängd oberoende material borde dess trovärdighet inte ifrågasättas, dock inte sagt att någon annan skulle genomföra en annan analys och komma fram till andra slutsatser.

²³ Hellspong & Ledin 1997:104ff

²⁴ Thurén 2005:13

²⁵ Thurén 2005:36

Då vår uppsats även utgår från att studera och analysera hemsidor är det viktigt att förstå hur dessa skiljer sig från den vanliga skrivna texten. I boken *Att fånga Nätet – Kvalitativa metoder för Internetforskning* kan man bland annat läsa om att webbsidor bör ses som multimediala i sin karaktär då dessa är uppbyggda kring flera olika element. Förutom det skrivna ordet kan till exempel hemsidor bestå av bilder, ljud effekter, musik eller videoklipp. Till skillnad från en skriven text, som till exempel en bok, är det så mycket mer än bara texten som måste undersökas och granskas. Författarna förklarar bland annat att det är betydligt svårare att analysera en hemsida än den vanliga ”texten”, då hemsidor oftast inte utgår från en linjär linje och därmed saknar en början och ett slut. Dessutom finns det oftast flera olika sätt att läsa texten, då den länkar till andra hemsidor utan att förklara i vilken ordning läsningen bör ske eller om länkarna ska ses som en del utav texten eller som en separat enhet.²⁶

En annan viktig sak att tänka på i studier av hemsidor är att det är svårt att veta vem som ligger bakom informationen. I vissa fall får vi reda på om det är en privatperson, företag eller organisation genom att studera domänadressen (till exempel www.socialdemokraterna.se). Dock finns det fall då det inte är lika självklart, där måste vi själva tänka på vad syftet med hemsidan är och studera tendenserna i texten. Informationen som hemsidorna ger är inte heller något vi kan vara säkra på, då den person som skapat hemsidan kan ha plockat informationen från flera olika källor utan att vi kan följa detta. Tillförlitligheten bör alltså i nästan alla fall ifrågasättas. För att kunna analysera hemsidors komplexa sammansättning är det är lämpligast att kombinera begrepp som textanalys, bildanalys och filmanalys, vilket alltså innebär att det krävs en ”multimetod” för att undersöka materialet på webbsidorna.²⁷ Hemsidorna som vi valt att använda är skapade av scientologerna eller Scientologikyrkan och därför är vi mycket medvetna om vilka som ligger bakom dem och deras syfte.

²⁶ Sveningsson et al. 2003:155ff

²⁷ Sveningsson et al. 2003:165f

3. Teorier

Detta kapitel kommer att behandla tidigare forskning och teorier om sekter, nya religiösa rörelser och dess uppbyggnad samt dess förhållande till samhället. Här kommer även att finnas en beskrivning av scientologerna och tidigare forsknings koppling till dessa teorier.

3.1 Teorier kring sekter och nya religiösa rörelser

Sekter har länge varit ett väldigt intressant område för forskning och det har skrivits mycket om dem. Termen sekt är omdiskuterad och undviks gärna inom religionsvetenskapen på grund av dess negativa klang. Några forskare menar till och med att ordet bör uteslutas helt och väljer att istället benämna grupperna som nya religiösa rörelser.²⁸ Vad som skiljer sekt från kyrka är ett ämne som diskuterats mycket. Enligt den klassiska typologin som lades fram av Max Weber så föds man in i en kyrka medan en sekt är något man väljer att gå med i. Sekten sågs från början som en grupp som brutit sig ur den kristna kyrkan. Dessa sekter karaktäriserades av sin betoning av Nya Testamentet samt dess kritik mot den tids kyrka och dess styre. Man ville tillbaka till urkyrkan som framställs i Nya Testamentet. Idag behöver inte en sekt ha någon koppling till den kristna kyrkan eller ens någon världsreligion.²⁹

Roy Wallis har delat upp och klassificerat tre olika typer av nya religiösa rörelser. Den första är de världsförkastande nya religionerna, som drar sig bort från samhället och världen. Den andra typen är de världsbejakande nya religionerna, som ser sin egen trosuppfattning som den sanna men accepterar det omgivande samhället och världen. Hit räknar Wallis scientologirörelsen. Den tredje och sista gruppen är de världsanpassande nya religionerna, som ser sin lära som ett alternativ och är väldigt toleranta mot andra rörelser.³⁰

Då denna studie kommer att behandla framställningen av Scientologikyrkan i olika medier anser vi det ändå relevant att använda begreppet sekt, trots dess negativa klang, då detta ord beskriver en religiös grupp som tydligt avviker från det vanliga religiösa livet i ett samhälle. Detta gör Scientologikyrkan och därför är det intressant att använda sig av forskning kring

²⁸ Frisk 1998:14

²⁹ Johansson 2002:21ff

³⁰ *Ibid*

sekte. Några av de mest framstående forskare inom detta område är Roy Wallis och Bryan Wilson som båda har formulerat teorier kring sekter och dess uppbyggnad.

Wilson har ställt upp åtta olika kriterier för att klassificera vad som är en sekt.³¹ En sekt måste inte nödvändigtvis uppfylla alla dessa kriterier men ofta så kan några av dessa karaktärsdrag kännas igen:

1. De är exklusiva vilket innebär att medlemmarna förväntas vara hängivna sektens lära.
2. Sekter anser sig ofta ha monopol på den religiösa sanningen som andra ej har tillgång till. Denna sanning fungerar som ett regelverk för alla aspekter av livet så som etik, politik och det sociala livet.
3. De tenderar att vara lekmanorganisationer som inte styrs av något prästerskap. Alla medlemmar har möjligheten att nå sanningen och inte enbart några präster.
4. Ingen i gruppen anses ha någon religiös särställning utom möjligtvis gruppens ledare. De religiösa plikterna är lika för alla som accepterat den religiösa sanningen.
5. Frivilligt medlemskap, medlemmarna väljer själva att ingå i sekten. Ofta krävs engagemang eller särskilda meriter för att uppnå medlemskap.
6. Det finns krav på medlemmarna inom sekten och de som bryter mot reglerna kan straffas eller i värsta fall uteslutas.
7. Sekten kräver total lydnad och engagemang av dess medlemmar. Att tillhöra sekten ses som det viktigaste i medlemmens liv.
8. Sekten tenderar att vara en protestgrupp, tidigare främst mot kyrkan men idag mest mot det sekulära samhället och staten.³²

Förr sågs präster som de enda som hade möjlighet att nå den religiösa sanningen. Wilson påpekar att då kyrkan idag inte är så strängt uppbyggd som den tidigare har varit, med ett högt uppsatt prästerskap, så innebär det att sekten inte skiljer sig så extremt från kyrkan då det gäller dess syn på att ingen anses ha någon religiös särställning. Att tillhöra en sekt kräver dock betydligt mer engagemang i det dagliga livet än att tillhöra en kyrka. Sektens morallära är ofta betydligt mer krävande, intensiv och hård vilket ställer höga krav på medlemmarna.³³

³¹ Wilson 1992:91ff

³² *Ibid*

³³ Wilson 1992:94

Roy Wallis har utarbetat en teori om hur sekten relaterar till samhället.³⁴ Denna teori behandlar en sekts avvikande beteende i relation till det omgivande samhället och speciellt massmedia och myndigheter. Wallis delar upp sin teori i tre olika modeller:

1. Den klassiska modellen som innebär att avvikande beteende från sektens sida leder till reaktioner från samhället. Sektens agerande provocerar samhället och leder till att myndigheterna börjar agera för att skapa kontroll. Den klassiska modellen går alltså ut på att visa att det är sekten som avviker från samhället.
2. The labelling model som kan översättas som en modell för rubricering eller etikettering. Här menar man att det är det omgivande samhällets reaktioner som leder till och framkallar sektens avvikande beteende. Att samhället sätter etiketter på grupper som just avvikande leder till att de religiösa grupperna blir precis detta. Sekten målas upp för att vara på ett visst sätt, som till exempel samhällets syndabock, vilket gör att sekten tvingas in i sin avvikande roll.
3. Modellen om det avvikande beteendets förstärkning eller avvikelsernas sociologi, beskriver förhållandet mellan sekt och samhälle som en konfliktspiral. Då sekten gör något som framstår som avvikande får den en negativ reaktion från samhället vilket då leder till att sekten känner sig än mer avvikande och utanför samhället. Detta resulterar då i ännu fler avvikelser från de etablerade normerna som ofta leder till att samhället agerar kraftigare.³⁵

Att studera varför människor väljer att gå med i en sekt är ett område som det också forskats kring. Två framstående forskare vid namn Charles Glock och Rodney Stark har utvecklat en teori kring detta som går under namnet deprivationsteorin. Denna teori beskriver olika faktorer som spelar in då en människa söker sig till en sekt. Dessa faktorer beskrivs som deprivationer då de innebär att människorna upplever en saknad av något i sitt liv. Religionen ses som en tröst eller kompensation för denna saknad.³⁶ Denna saknad/deprivation kan vara:

1. Ekonomisk, man känner en ekonomisk oro eller upplever sig som fattig.
2. Social, vilket innebär att man saknar sociala kontakter eller upplever sig ha en mycket låg social status. Det kan vara att man saknar de egenskaper eller tillgångar

³⁴ Wallis 1975:87ff

³⁵ *Ibid*

³⁶ Furseth & Repstad 2008:152

som värderas högt i det givna samhället, dessa egenskaper/tillgångar kan vara till exempel makt, framgång, rikedom, att vara ung, att vara man eller att vara vit man.

3. Fysisk/organisk, vilket betyder att man har något handikapp eller någon form av sjukdom. Det vill säga att man upplever sig ha det sämre än andra människor på grund av detta.
4. Etisk, som kan innebära att man anser att de egna värderingarna inte får någon plats i samhället eller att samhällets värderingar har förfallit. Upplevelsen att samhällets moral är på väg att upplösas ses som ett hot.
5. Psykisk, som kan betyda att personen känner saknad av ett tolkningssystem för att organisera sig i samhället. Man söker en djupare mening.³⁷

Några av dagens religionsforskare har dock funnit att ännu en sorts deprivation bör tilläggas. Denna benämns som existentiell deprivation och innebär att man känner sig otillfreds med livets mening och svaren på de existentiella livsfrågorna. Kritiker menar att detta går in under den psykiska deprivationen, men om psykisk deprivation står för psykisk ohälsa så är existentiell deprivation värd att erkännas.³⁸ Religionsforskarna Paula Håkansson och Zenita Johansson fann då de studerade Davidssekten i Waco på 90-talet att den existentiella deprivationen spelade en betydande roll. De betonar att i dagens samhälle då det råder miljöförstöring, ökat våld och krig kan människor uppleva en känsla eller rädsla av att världen håller på att gå under. Denna rädsla kan leda till ett religiöst sökande. Då kyrkan inte gärna ägnar sig åt apokalyptiska frågor, dvs frågor om världens undergång, kan detta leda till att personen då söker sig till en sekt som ofta anser sig ha svar på dessa frågor.³⁹

Enligt deprivationsteorin är alltså den centrala tanken att människor söker sig till en religiös rörelse för att få tröst och compensation. Individens upplevelse är viktig då det är i jämförande med andra som man finner att man är mindre lyckligt lottad. Trösten finner individen i läran eller i gemenskapen. Den som lider av fysisk deprivation kan finna en tröst i hoppet om en uppståndelse och ett nytt liv i annan kropp, eller i omsorgen från andra medlemmar. Upplever man sorg efter att ha mist närstående kan trösten bestå i tanken på en förening i livet efter detta.⁴⁰

³⁷ Furseth & Repstad 2008:152

³⁸ *Ibid*

³⁹ Håkansson & Johansson 1996:30

⁴⁰ Furseth & Repstad 2008:153

Kritiken som har riktats mot deprivationsteorin grundar sig bland annat på teorins brist på att förklara varför vissa som upplever deprivation går med i religiösa rörelser medan andra inte gör det. Teorin är för ensidig då den enbart fokuserar på de sökande individerna och inte på det religiösa utbudet och dess marknadsföring. En tredje kritik går ut på att teorin betonar människors bristande resurser men i själva verket är det ett överskott av resurser som krävs för ett religiöst engagemang, så som tid bland annat, anser kritikerna.⁴¹

En annan teori som är intressant att ta fasta på är teorin om rationella val eller som den på engelska heter the rational choice theory. Teorin är inspirerad av ekonomer och marknadstänkande. Enligt teorin om rationella val söker sig människor till religiösa rörelser då det lönar sig, vilket bygger på tanken att vi människor är rationella varelser som gör medvetna val. Vi vill få största möjliga utbyte till minsta möjliga kostnad. De religiösa rörelser som lovar mest är också de som lockar flest. Rörelser som lovar evigt liv och som ger klarast och starkast löften kommer att få flest medlemmar. Man ansluter sig alltså till en religiös rörelse då man anser att där finns något att vinna på det.⁴²

Kritiker mot denna teori ifrågasätter att människor alltid är kapabla att fatta rationella beslut och om de verkligen alltid är så beräknande. Människors mål och motiv kan förändras över tid och vi människor är inte alltid så beslutsamma menar kritikerna. Särskilt svårt är det också att kunna jämföra de olika religiösa alternativ som finns för att kunna göra ett val. En annan kritik går ut på att motsäga att vi människor verkligen skulle vara så egoistiska och bara engagera oss då det gynnar oss själva. Teorin kan även ses som för individualistisk och smal då den anses vara frikopplad från sociala och kulturella sammanhang.⁴³

Trots denna kritik kan teorin om rationella val bidra med värdefulla tankar då det religiösa utbudet lyfts fram. Teorin betonar att hur väl en religiös rörelse utformar och marknadsför sitt utbud får betydelse för hur många medlemmar som lockas. Undersökningar har gjorts i Sverige, som visar att när fler och mer varierande gudstjänster erbjuds så ökar också uppslutningen. Genom denna teori lyfts andra faktorer fram som kanske inte uppskattas av de religiösa rörelserna och de med religiös makt som ofta utger sig för att ha osjälviska motiv

⁴¹ Furseth & Repstad 2008:153f

⁴² Furseth & Repstad 2008:159f

⁴³ Furseth & Repstad 2008:161f

och ideal. Teorin har växt fram i USA, vilket kanske inte är så konstigt, då USA är ett land präglad av individualism, liberalism och konkurrens.⁴⁴

Även svenska religionsforskare har skrivit om sekter och nya religiösa rörelser. Liselotte Frisk, som är lektor i religionshistoria, och Henrik Bogdan, Filosofie Doktor i religionsvetenskap, är två framstående forskare som bland annat skrivit om nya religiösa rörelser och kritiken mot dessa.

I inledningen av sin bok *Nyreligiositet i Sverige* beskriver och definierar Frisk orden religiös och religion. Ordet religiösa, i benämningen religiösa rörelser, handlar om rörelser som på någon nivå ger svar på existentiella frågor, så som om det finns någon Gud, meningen med livet eller vad som händer efter döden. Frisk betonar också att det finns nya religiösa rörelser som balanserar mellan religion och terapi. Medlemmarna som tillhör dessa kan endast klassas som religiöst engagerade då de tagit till sig rörelsens livsåskådning och inte då de enbart går kurser för att lära sig meditera eller som terapi. Ord som sekt eller kult är vanliga ord inom religionssociologin då det gäller att klassificera olika religionsformer, men många gånger passar definitionerna av dessa ord dåligt in på de nya religiösa rörelserna. Frisk menar att dessa ord dessutom har negativ klang och anser att det inte finns någon fördel med att använda dem, utan slår istället ett slag för begreppet nya religiösa rörelser. Frisk har som mål att beskriva dessa nya rörelser utan att värdera dem. I sin forskning har hon använt sig av tidigare forskning, intervjuer och rörelsernas eget material samt även haft kontinuerlig kontakt med några av rörelserna under flertalet år.⁴⁵

Frisk diskuterar ordet ”ny” och menar att alla nya rörelser så småningom blir gamla och vilka som ska definieras som nya är omdiskuterat. I sin bok väljer hon dock att fokusera på rörelser som framträtt efter mitten av 1900-talet, vilket de flesta antagligen skulle klassa som nya. Nya religiösa rörelser kännetecknas av att de ofta befinner sig i någon motsättning till samhället och dess etablerade normer. Scientologikyrkans syn på det mänskliga psyket står till exempel i konflikt med psykiatrin, vilket ökar spänningen mellan rörelsen och samhället. Vilken grad av konflikt som uppstår beror också på hur pass avvikande rörelsens ideologi och livsstil är men även på hur känd rörelsen är. En liten okänd rörelse hamnar inte i någon konflikt. Hur

⁴⁴ Furseth & Repstad 2008:161f

⁴⁵ Frisk 1998:13ff

rörelsen svarar på samhällets reaktioner är också avgörande för spänningsgraden dem emellan.⁴⁶

De nya religiösa rörelserna anklagas ofta för att försöka vinna anhängare genom att utöva hjärntvätt och manipulation. De sägs bruka bedrägliga metoder och dess anhängare sägs må dåligt. Rörelserna har ofta auktoritära ledare som anklagas för att missbruka sin ställning. Dessa föreställningar är vanliga i Sverige och även i en del andra länder. Frisk menar att några enstaka rörelser skulle kunna anklagas för någon enskild punkt, men påpekar att det inte finns belägg för att detta skulle vara generellt giltigt. Många nya religiösa rörelser stöter dock på problem, men dessa problem beror inte på att de är nya *religiösa* rörelser, utan bara på att de är *nya* rörelser som saknar traditioner i sin ideologi och livsstil. Man har ingen självklar ledare eller tradition att luta sig tillbaka på då den förste karismatiske ledaren dör och i vissa fall provar man olika ideologier och livsstilar som kan upplevas som stötande av samhället.⁴⁷

Henrik Bogdan har forskat om nya religiösa rörelser och den kritik som dessa utsätts för. Något som kan ses som ett kännetecken för de nya religiösa rörelserna är det starka och ofta organiserade motstånd de stöter på. Kritiken mot rörelserna beror ofta på att deras inställning till samhället ses som problematisk, men Bogdan menar att oavsett hur de förhåller sig till samhället så blir de kritiserade. Drar de sig undan målas de upp som en sekt som hindrar sina medlemmar från att ta del av samhället och om de verkar i samhället kan de bli kritiserade för att infiltrera och konspirera mot det. En antikulturrörelse har växt fram mot de nya religiösa rörelserna som de målar upp som farliga och manipulativa. Dessa nya religiösa rörelser sägs utnyttja sina medlemmar, använda sig av oetiska värnningmetoder samt utöva hjärntvätt som kan leda till psykiska och fysiska problem så som depression och psykiska störningar samt mycket, mycket mer. Kritiken mot att de utövar hjärntvätt har blivit oerhört uppmärksammas i media och fått stor genomslagskraft bland allmänheten. Antikulturrörelsen använder hjärntvätt som förklaring till varför människor går med i en ny religiös rörelse, det handlar inte om några fria val utan om att de har blivit manipulerade.⁴⁸

Bogdan skriver dock att de flesta som går med i en ny religiös rörelse ser sig själva som sökare och att frågan om det överhuvudtaget är möjligt att utöva hjärntvätt är omstridd. Om

⁴⁶ Frisk 1998:11ff

⁴⁷ Frisk 1998:16f

⁴⁸ Bogdan 2009:542ff

hjärntvätt vore möjligt så har de nya rörelserna misslyckats och kan ses som ineffektiva. För om de verkligen utövade hjärntvätt så skulle ingen människa lämna gruppen och dessutom skulle deras medlemsantal ständigt öka. Dock motsäger inte Bogdan att det i några grupper förekommit övergrepp av olika slag men att dessa grupper inte ska ses som en majoritet av de nya religiösa rörelserna utan att det handlar om enstaka fall.

1984 bildades gruppen FRI, Föreningen Rädda Individen, av vänner och anhöriga till medlemmar i olika ”destruktiva sekters”. Bogdan menar att denna grupp är den mest högljudda inom svenska antikulturrörelsen. I sin forskning tar han upp Liselotte Frisk (som vi tidigare beskrivit) och anger de argument som hon anser vara FRIs främsta mot de nya religiösa rörelserna. Dessa argument är: De nya religiösa rörelserna utnyttjar dagens ungdomar då det gäller den osäkerhet och idealism som många uppvisar. Rörelserna är oärliga om sina verkliga mål, de bryter ner sina medlemmar genom beteendeförändrande metoder och de beslagtar deras egendom. Deras verkliga mål är makt och pengar men de går under täckmantel som religion för att slippa betala skatt. Grupperna har auktoritära ledare, utövar hjärntvätt och står för en fascistisk ideologi och etik. De använder sig av psykiskt och ibland också fysiskt våld mot sina anhängare. Enligt FRI är många av de avhoppare som de arbetat med tidigare medlemmar av Scientologikyrkan.⁴⁹

FRI menar att Scientologikyrkan uppfyller fyra aspekter för en ”totalitär” grupp då de manipulerar sina medlemmar, använder sig av hänryckning vid auditeringen som är deras andliga vägledning, utövar kontroll över sina medlemmar med hjälp av bevakning, bekännelser och angiverisystem samt kränker och mobbar de medlemmar som inte gör framsteg. De hävdar dessutom att ”Hubbards ord är lag, absolut förbjudet att ändra eller diskutera”.⁵⁰

3.2 Scientologikyrkan och forskningen

Teorierna kring sekters, dess uppbyggnad och relation till samhället har applicerats på Scientologikyrkan av just Roy Wallis. Scientologikyrkan har diskuterats utefter de olika kännetecknen som karaktäriserar en sekt och även dess avvikelser från samhället har granskats

⁴⁹ Bogdan 2009:554

⁵⁰ Bogdan 2009:554f

ur olika synvinklar. Wallis har studerat scientologerna utifrån de olika karaktärsdrag som Bryan Wilson ställt upp angående sekter.⁵¹

Wallis menar att Scientologikyrkan har ett frivilligt medlemskap som dock ställer krav på den som söker sig dit. För att bli medlem krävs det att man kan betala för auditering och kurser eller att man arbetar för organisationen. Medlemskapet fås genom förvärvandet av kurser som är hierarkiskt uppbyggda och som ofta examineras. Genom att klara av kurserna belönas man med medlemskap och får gå vidare till högre och mer avancerade kurser. Trots att medlemskapet är frivilligt är det intressant att notera att scientologerna även har börjat döpa barn in i kyrkan, dessa fall är än så länge få men ändå viktiga att nämna. Det är alltså möjligt att tillhöra Scientologikyrkan utan att frivilligt ha valt medlemskapet.⁵²

Scientologikyrkan välkomnar nya medlemmar med öppna armar, bara dessa väljer att acceptera kyrkans lära. Målet för kyrkan är att lyckas konvertera hela världen och de använder sig av modern och avancerad reklam för att värva medlemmar. De enda som nekas medlemskap är de som direkt kritiserat eller hotar rörelsen. Att bli medlem i Scientologikyrkan är alltså inte särskilt svårt däremot ställs det höga krav på en medlem. Kraven på medlemmarna ökar i grad då de kommit längre i kyrkans kurser. Kraven innebär att man måste offra mycket tid eller till och med att ge upp sitt vardagliga liv med arbete, familj och vänner. Om en medlem inte är trogen läran, improduktiv i sitt arbete för kyrkan eller ses som instabil kan han eller hon straffas eller slutligen bli utslängd. Scientologikyrkan kan alltså klassas som exklusiv då den kräver att dess medlemmar är trogen läran.⁵³

Wallis anser att scientologerna ser sig själva som utvalda med en privilegierad tillgång till sanningen. De påstår sig vara de mest kapabla på planeten och de enda som innehar vägen till total frihet. På punkten om att sekter är kritiska mot samhälle och stat skiljer sig Scientologikyrkan avsevärt. Wallis förklarar att scientologernas kritik inte riktas direkt mot samhället eller staten utan att deras kritik vänder sig mot de som kan ses som mottävlade till kyrkan eller som potentiella hot. Mottävlanden och potentiella hot är främst andra terapeutiska metoder, psykiatrin samt medicinen, med andra ord det som hotar dianetiken. Scientologikyrkan är ingen politisk grupp och sätter sig inte heller direkt emot samhället,

⁵¹ Wallis 1973:138ff

⁵² Wallis 1973:138

⁵³ Wallis 1973: 139f

världen eller annat socialt beteende utan detta är något som kan ses komma i andra hand. Deras egna värden kommer i första hand och staten ses som dess fiende endast då den lägger sig i, granskar eller riktar kritik mot rörelsen.⁵⁴

Inom Scientologikyrkan ses inte alla som helt jämlika. Alla anses ha samma potential fast endast ett fåtal har lyckats nå de högre stadierna av kurserna. De få som har lyckats belönas med en betydligt högre ställning än övriga medlemmar. Hubbard har en särställning inom kyrkan och efter honom kommer medlemmarna i den innersta kretsen. Kyrkan är uppbyggd efter en sträng hierarki. Wallis diskuterar huruvida rörelsen är av etisk eller asketisk karaktär och kommer då fram till följande: Scientologikyrkan har en mycket begränsad etik och moral. Det finns inga universella regler utan endast regler som gäller inom kyrkan. Förbud mot företeelser riktas främst mot sådant som kan påverka sinnet eller som kan återuppväcka engram från traumatiska händelser. Detta har lett till att droger och alkohol ofta kritiserats och vissa filmer har bannlysts. Något gott är något som främjar kyrkan och ont är det som kan hota den och dess lära. Scientologirörelsen är inte heller någon asketisk rörelse utan de är verksamma ute i samhället, betalar sina anställda, är positiva till att tjäna pengar och att marknadsföra sig genom bland annat reklamfilmer.⁵⁵

Ett av karaktärsdragen för en sekt är enligt Wilson att sekten kräver total lydnad och totalt engagemang av sina medlemmar, något som Wallis menar att scientologerna definitivt gör. För de medlemmar som arbetar inom kyrkan är rörelsen verkligen totalitär. Deras liv och aktiviteter styrs till stor del av kyrkans regler och föreskrifter. Wallis beskriver hur han i möten med avhoppade medlemmar fått bilden av rörelsen som skrämmande och kontrollerande. Viktigt att poängtera är att de som endast befinner sig på de lägre nivåerna inom kyrkan inte har samma krav på sig. Slutligen diskuterar Wallis att Scientologikyrkan stämmer in på många av de karaktäristiska dragen som utmärker en sekt, men anser att det finns många andra rörelser och grupper i samhället som också kan passa in, så som till exempel Anonyma alkoholister, alternativa behandlingsmetoder samt politiska grupper. Scientologerna uppvisar alltså kännetecknen som återfinns i andra grupper än just de som utmärker en sekt, vilket leder till att forskare från olika områden kan mötas i en studie av rörelsen.⁵⁶

⁵⁴ Wallis 1973:140ff

⁵⁵ Wallis 1973:145ff

⁵⁶ Wallis 1973:148ff

När det gäller scientologernas förhållande till samhället skiljer sig forskares och scientologernas egen syn sig en hel del. Wallis har diskuterat detta och kommer fram till att scientologerna själva anser att det är samhället som har målat upp dem som en avvikande rörelse och att detta har lett till dess interna strikta kontroll för att skydda sig mot utomstående hot. Scientologerna betonar själva alltså the labelling model, dvs modellen om att samhället rubricerar och sätter etiketter på dem som avvikande. Hubbard själv uttalade sig bland annat om medias roll i det hela. Han menade att media och tidningsreportrar enbart är ute efter att få en bra historia och har redan från början sin historia klar. Därmed ställer de enbart frågor som kan förstärka denna historia och lurar den intervjuade att svara på ett visst sätt. Wallis beskriver också hur media gärna målar upp grupper som konstiga och sätter etiketter på dem, vilket förstärker allmänhetens bild av dem som avvikande.⁵⁷

Wallis själv anser däremot att det snarare är modellen om det avvikande beteendets förstärkning eller avvikelsernas sociologi som bäst beskriver förhållandet mellan samhället och scientologerna. Förhållandet bygger på en konfliktspiral där små avvikelser förstöras upp av samhället vilket lett till än mer avvikande beteende från scientologernas sida.⁵⁸

Det är intressant och väsentligt för denna studie att känna till olika teorier om sekter, om varför människor söker sig till religiösa rörelser samt om vad forskningen säger om scientologirörelsen. Dessa teorier kan förhoppningsvis hjälpa oss att förstå och förklara de olika bilder som målas upp om Scientologikyrkan av media, facklitteraturen, scientologerna själva samt skolans undervisningsmaterial. Vilka punkter eller faktorer som lyfts fram av de olika parterna i dess beskrivningar av Scientologikyrkan är något som denna studie kommer att behandla.

⁵⁷ Wallis 1975:90ff

⁵⁸ Wallis 1975:110f

4. Genomgång av material

Detta kapitel kommer att beskriva innehållet i det material vi har valt ut. Materialet kommer att behandlas systematiskt där de olika typerna av källor granskas var för sig, för att vi senare ska kunna genomföra en analys och dra slutsatser.

4.1 Scientologernas eget material

Under den här rubriken har vi valt att fokusera på scientologernas egna beskrivningar av sig själva och sin lära. Då uppsatsen är begränsad till bilden av Scientologikyrkan i Sverige har vi valt att framförallt använda oss av scientologernas egna svenska hemsidor för att få fram denna bild. Detta på grund av att mycket av den litteratur som finns om scientologin av dem själva många gånger är på engelska eller endast talar om scientologin utifrån ett internationellt perspektiv. Dock har vi också valt att använda oss av material från grundaren L. Ron Hubbard när det gäller att förklara vissa begrepp och föreställningar när hemsidorna inte känns tillräckliga.

Scientologins grundare, L. Ron Hubbard, förklarar att scientologin som grundar sig på 50 000 års visdom och som har sina rötter i alla de stora religionerna ändå ska ses som en egen religion. Ordet scientologi betyder bokstavligen ”att veta hur man vet” och är taget från latinets *scio*, som betyder ”att veta”, och det grekiska *logos*, som betyder ”läran om”. Det som skiljer denna religion från andra är att man har arbetat fram en fungerande teknologi som vägleder människan till lycka och andlig framgång. Idag lever människor med påtvingade värderingar som innebär att förståelsen av sig själv och sin omgivning har minskat. Detta leder till problem såsom sjukdomar, olycka och svårigheter i att umgås med andra. Scientologins mål är att vända denna trend och återigen höja individens medvetenhet, vilket kommer att innebära att han eller hon slutligen kommer att klara sig bättre i livet än andra.⁵⁹

Scientologin beskrivs som en religion vars innehåll kan leda människan till att bli en fullständig varelse och som får henne att förstå sin plats i universum. Det är genom

⁵⁹ Hubbard 1998:3ff

scientologin som vi verkligen kan förstå vårt förhållande till oss själv, andra människor, andra livsformer, det Högsta väsendet med mera. Scientologin framställs också som en religion vars kunskap grundar sig i vissa grundläggande sanningar. Dessa sanningar ställs oftast upp i tre punkter:

1. Människan är en odödlig andlig varelse.
2. Hennes erfarenheter sträcker sig långt utöver en enda livstid.
3. Hennes förmågor är obegränsade, om än inte förverkligade i nuet.⁶⁰

Människan framställs som en i grunden god varelse vars andliga befrielse inte bara beror på en själv utan också ens medmänniskor och ens möjlighet att nå gemenskap med universum. Vidare förklaras också att scientologin inte är en ensidig religion som bara baseras på tro utan att det är en religion som kräver tillämpning för att en person ska kunna nå det slutgiltiga målet, det vill säga frihet och andlig upplysning.⁶¹

När det gäller frågan om huruvida scientologin ska ses som en religion eller inte försvarar Scientologikyrkan sig med att förklara att de utan problem uppfyller de kriterier som brukar ställas upp av religionsforskare för att fastställa religiositet. För det första har man en tro på den Högsta eller en evig sanning som existerar över vår verklighet i en världslig tillvaro. För det andra har rörelsen andliga och religiösa övningar som går ut på att förstå, uppnå eller stå i förbindelse med detta Högsta väsen och till sist menar scientologerna att de är en grupp troende som gemensamt söker denna yttersta verklighet. Scientologerna menar också att scientologin bör ses som en religion i termens mest traditionella mening, alltså att den hjälper människor att bli mer medvetna om Gud, om sin egen själsliga natur samt den andliga naturen hos alla livsformer runt omkring.⁶²

I beskrivningen gällande scientologins förhållande till andra religioner så förklarar scientologerna att de respekterar alla andra former av religiositet, detta på grund av att de alla delar drömmen om fred och individens räddning. På så sätt upplyser man också att scientologin är öppen för alla oavsett tidigare trosuppfattning eller samhällsklass. I kyrkans trosbekännelse förklarar man bland annat att "alla människor har en oförytterlig rätt till sina

⁶⁰ <http://www.scientology-stockholm.org/> 2010-04-28

⁶¹ Ibid

⁶² <http://www.scientology-stockholm.org> 2010-04-28

egna religiösa bruk och deras utövning”. Intresseväckande är också det faktum att man bland annat lockar personer som känner rädsla, oro eller depression till att komma till deras söndagssamlingar för att få hjälp med dessa problem. Scientologirörelsen pekar dessutom på en stor likhet mellan sig själva och alla de stora religionerna men att det moderna med scientologin är att de föreslår en exakt väg för lycka här och nu.⁶³

Om man beskriver filosofi som en granskning av sanningar och varandets principer, eller kärleken till visdom, menar scientologerna att Hubbard bör ses som en sann filosof. Scientologerna förklarar bland annat att när hans studier av dessa sanningar och principer förde honom in i ”religionens värld” var han den förste som förklarade att han varken var någon profet eller Messias, utan endast en tänkare.⁶⁴ Och i en artikel kallad *Min filosofi* förklarar Hubbard:

Jag har inte levt ett instängt liv och jag föraktar den vise som inte har levt och den lärde som inte vill dela med sig. Det har funnits många visare män än jag, men få har färdats så vida. Jag har sett livet uppifrån och ned och nedifrån och upp. Jag vet hur det ser ut i båda riktningarna. Och jag vet att det finns visdom och att det finns hopp.....Och det finns en väg till kunskap och det finns en väg till frihet. Det gamla måste ge plats för det nya, lögnen måste avslöjas av sanningen – och sanningen, trots att den bekämpas, segrar alltid till slut.⁶⁵

Scientologin skildras som den snabbaste växande religionen, vars mål är att göra världen bättre. Dagens samhälle är enligt scientologerna grunden till de problem som finns, vi lever i en värld där vi trots teknologiska framsteg är i stort behov av hjälp. Den materialistiska tillvaron gör oss blinda för våra andliga behov och detta leder till att vi är oförmögna att leva ett lyckligt liv. Några av de problem som tas upp är bland annat att vi ger våra barn lugnande medel för att kunna kontrollera dem, att utbildningsnivån sjunker och att massmedia manipulerar oss till att tycka och tänka som de vill. Det förklaras att scientologin i grund och botten handlar om individens befrielse men att rörelsen också innehåller verkliga lösningar på samhällets problem så som drogmissbruk, kriminalitet och människans minskande moral.⁶⁶

Dianetiken, som ses som en terapiform och en organiserad vetenskap om sinnet, är som tidigare nämnts en viktig del av scientologin. L. Ron Hubbard förklarar att sinnet är något

⁶³ ²<http://www.scientology-stockholm.org> 2010-04-28

⁶⁴ Hubbard 1998:720ff

⁶⁵ *Ibid*

⁶⁶ ³<http://www.scientologi.nu> 2010-04-28

som har intresserat människor i tusentals år, och att det för dessa människor alltid har varit ett mål att komma fram till en vetenskap kring detta. Innan 1950-talet var man av uppfattningen att människans sinne var detsamma som hennes hjärna och inget annat, och även efter att detta kritiserats av forskare så fanns det ingen vetenskap om sinnet eller hur man skulle lösa problem som uppstod i det. Enligt scientologerna förändrade Hubbard detta när han under 50-talet publicerade sina tankar om dianetiken.⁶⁷

Hubbard upptäckte att uppkomsten av oro, stress, tvivel och psykiska sjukdomar kan kopplas till sinnet. För att övervinna dessa problem och bli en fri och lycklig människa är målet att nå tillståndet clear. En person som uppnår detta tillstånd saknar helt de sjukdomar som kan beskrivas som psykosomatiska och tester visar enligt Hubbard också att dessa personer har en intelligens som ligger långt över genomsnittet samt att deras liv präglas av en stor tillfredsställelse. För att komma fram till clear-tillståndet presenterar Hubbard en, enligt honom enkel och lättlärd teknologi, dianetiken. Genom att följa denna vetenskap avslöjas de engram, traumatiska minnen, som påverkar sinnet och leder till psykiska sjukdomar, oönskade känslor och skador. Dianetiken ger sedan effektiva lösningar på hur man ska bearbeta dessa engram för att bli av med dem och kunna bli clear.⁶⁸ Scientologin utvecklades sedan genom att man forskade runt de andliga aspekterna av dianetiken, där man har som mål att förstå sig själv och ens förhållande till universum.⁶⁹

Som vi nämnt i vår inledning och bakgrund har Scientologikyrkan utstått väldigt stor kritik från bland annat media, läkare och psykiatriker. Scientologerna förklarar att när L. Ron Hubbard lanserade sin bok den 9 maj 1950, *Dianetik: Hur tanken påverkar kroppen*, tog det inte lång tid innan den nådde toppen på bestsellerlistorna och spred sig över världen. Detta ledde till att ett fåtal människor i samhället såg den nya läran som ett stort hot och bestämde sig för att dianetiken var något som behövde stoppas. Till denna lilla grupp hörde bland annat några nyckelpersoner inom den amerikanska psykiatriska forskningen. Scientologerna förklarar denna situation genom att beskriva hur psykiatrikerna insåg vilka ekonomiska konsekvenser detta skulle innebära för dem och hela den medicinska inrättningen om man inte gick ut och var kritisk mot dianetiken.⁷⁰

⁶⁷ ⁴<http://www.scientologi.nu> 2010-04-28

⁶⁸ Hubbard 1985:13ff

⁶⁹ ⁵<http://www.scientology-stockholm.org> 2010-04-28

⁷⁰ ⁶<http://www.scientologi.nu> 2010-04-28

Hur skulle psykiatriker kunna behålla sina höga löner om mannen på gatan visste mer om sinnet än vad de gjorde? Sett ur detta perspektiv var den 9 maj 1950 inte bara inledningen för Dianetiken; det var också den dag då psykiatrin avlossade det skott som kom att starta ett krig.⁷¹

Scientologerna förklarar att psykiatrin inte bör ses som en vetenskap utan endast något som förvandlar personer i behov av hjälp till apatiska personer som inte bryr sig om någonting alls. Vidare anser de att psykiatrins mål endast är att kontrollera människor genom metoder som elchocker, hjärnkirurgi och personlighetsförändrande droger samt att dagens psykiatri fungerar mer som en makthierarki än en vetenskap.⁷²

Pengar har länge varit ett omdebatterat ämne för Scientologikyrkan, och det som oftast har diskuterats och kritiserats av allmänheten är deras höga kostnader för kurserna som ska leda till tillståndet clear. En annan kritik är att kyrkan bedrivs som ett vinstdrivande företag och inte som ett religiöst trossamfund. Scientologirörelsen nekar starkt till detta och menar att den är en helt ideell organisation och att alla pengar används till verksamheter inom kyrkan. Vidare förklarar rörelsen att de liksom var och varannan kyrka får sitt ekonomiska bidrag från medlemmarna. Den utan tvekan största inkomsten kommer från de donationer medlemmarna ger för den utbildning och auditering de önskar genomgå för att nå clear-tillståndet och att det är dessa pengar som går till all andlig och samhällsnyttig verksamhet.⁷³

Scientologerna berättar att de inte har de rikedomar eller egendomar som de äldre religionerna har samlat på sig under århundraden och att donationerna för utbildningarna är nödvändiga för deras fortsatta arbete. Scientologikyrkan anser också att donationerna är den mest rättvisa metoden för att få in pengar, de som använder sig mest av kyrkans resurser är också de som bör betala mest. Detta jämförs med andra kyrkor där man tvingar sina medlemmar att till exempel betala tionde eller betala för en bänkplats under religiösa ceremonier. Scientologirörelsen förklarar att man självklart kan komma på söndagspredikningar, höra bandinspelningar från L. Ron Hubbard eller läsa deras skrifter gratis och att det endast är de som går utbildningarna som skänker donationer. Om kyrkan verkligen skulle vara öppen för alla har bland annat diskuterats utifrån de höga kostnaderna kurserna kräver då många anser att alla inte har råd med dem. Här försvarar sig scientologerna genom att förklara att det finns möjlighet för de medlemmar som inte har råd att gå en donationsfri utbildning och auditering

⁷¹ ⁶<http://www.scientologi.nu> 2010-04-28

⁷² ⁷<http://www.scientologi.nu> 2010-04-28

⁷³ ⁸<http://www.scientologi.nu> 2010-04-29

genom något som kallas Fritt Scientologi-center. Scientologerna rättfärdigar också sin rörelse genom att klargöra att mycket av det material som finns är något medlemmarna kan ta del av gratis samt att alla föreläsningar och predikningar är öppna för alla.⁷⁴

När det gäller exakt hur höga utbildningskostnaderna kan bli hittar vi inget svar om detta på hemsidorna, istället beskriver scientologerna att det är olika från fall till fall och att det beror på vilken väg man väljer att nå clear. Framförallt rör det sig om två olika vägar, den ena innebär att man väljer att betala för kurser hela vägen till clear och den andra innebär att man utbildar sig till auditör och sedan samauditerar tillsammans med en annan medlem. En auditör är den person som inom dianetiken eller scientologin har rätt att auditera. Hubbard förklarar att namnet auditör används istället för ledare eller terapeut då det inte är auditörens uppgift att varken rådgiva eller vara överlägsen sin patient, utan endast att ingå ett samarbete med patienten för att göra denne clear. En bra liknelse är enligt Hubbard att auditörens uppgifter påminner om en fåraherdes. Det är auditörens jobb att föra ihop ”fåren”, i detta fall engrammen, för att sedan jaga in dem i fållan för att slaktas.⁷⁵

Den senare vägen innebär mindre kostnader för individen samtidigt som man hjälper någon annan att nå målet. Scientologerna förklarar också att kostnaden för att ta kurser hela vägen till clear-tillståndet är betydligt högre och att detta brukar uppmuntra medlemmarna att samauditera för en lägre kostnad. De upplyser dock att de personer som uppnått clear-tillståndet känner en ökad andlig frihet och denna frihet är ovärderlig.⁷⁶ Intressant att nämna är att det ingenstans finns nämnt hur många personer som nått tillståndet clear eller hur många procent av medlemmarna som väljer att utbilda sig som faktiskt når slutmålet.

Hemsidorna om Scientologikyrkan i Sverige är alla så gott som uppbyggda på samma sätt, där man har möjlighet att få en kortare beskrivning av grundaren Hubbard, scientologin och dianetiken. Är man intresserad av mer information finns det oftast länkar till engelska scientologisidor men framför allt tipsas man om litteratur som går att köpa. Varje hemsida har därför en egen bokhandel där man kan köpa böcker, ljudböcker, DVD-filmer med mera för att lära sig mer om scientologerna och dess lära. Jämfört med de internationella hemsidorna är de svenska kanske inte så imponerande, oftast innehåller de internationella mycket mer

⁷⁴ ⁸<http://www.scientologi.nu> 2010-04-29

⁷⁵ Hubbard 1985:203ff

⁷⁶ ⁸<http://www.scientologi.nu> 2010-04-29

information och har bland annat länkar till videokanaler på nätet där man kan se filmklipp som nästan påminner om filmtrailers till stora Hollywoodproduktioner och allt känns väldigt påkostat. Informationsmässigt så finns det dock en hemsida som sticker ut på svenska nämligen scientologernas sida www.scientologi.nu där man presenterar mycket mer ingående information och som på många punkter känns mer lockande än de svenska Scientologikyrkans egna hemsidor. Här kan man bland annat läsa om ”personliga framgångar inom scientologin” där man får ta del av ett antal personer som tillhör kyrkan och deras berättelse om hur religionen positivt har påverkat deras liv. Intressant att nämna är att ca 50 % av de medlemmar som tas upp är kända skådespelare, musiker, regissörer och låtskrivare som till exempel John Travolta, Kirstie Alley, Lisa Marie Presley med mera. Värt att notera är att skådespelaren Tom Cruise inte nämns.

Detta är en sammanfattning av det material som scientologerna själva publicerat och som skildrar deras syn på sig själva och sin lära. Vi ska nu gå över till att beskriva hur scientologerna skildras i facklitteratur av några olika forskare.

4.2 Facklitteratur

Jonas Alwall jobbar som forskare och lärare vid Ersta Sköndal högskola och är Teologie Doktor i religionssociologi. Hans forskning handlar framförallt om religionsfrihet och integration i ett mångkulturellt samhälle och han har bland annat skrivit artikeln ”Scientologerna och samhället: Dialog eller konflikt?”, som kommer att behandlas av oss nedan.

Alwall är en av många forskare som granskat Scientologikyrkan genom att studera dess lära och roll i samhället. Han förklarar att scientologin är, sedan den etablerades på 1950-talet, en religiös rörelse som ständigt varit i konflikt, både som ett kritiskt granskat objekt och som en tviststartare. För att förstå rörelsen väljer Alwall att först ge en kortfattad bakgrund till dess uppkomst och grundare L. Ron Hubbard. Inom scientologin finns det en oerhörd mängd böcker och skrifter om Hubbard där han framställs som en lysande konstnär, humanist och filosof. Denna omfattande litteratur kring grundaren jämförs ibland med de skrifter som finns om till exempel Jesus, Buddha och Muhammed, men det finns också ett stort motstånd mot

den här bilden.⁷⁷

Hubbards liv beskrivs av scientologerna som ett väldigt händelserikt liv och det är framförallt detta som motståndarna kritiserar och menar är falskt. Forskare menar dock att berättelserna om Hubbards dramatiska liv och hans många förmågor måste förstås och tolkas inom ramen för scientologin som helhet, utan att lägga så stor vikt vid sanningshalten. Alwall fortsätter denna diskussion med att kritiskt beakta om scientologerna inte förvrider bilden av verkligheten och om berättelserna om Hubbard är felaktiga. Även om man kan ifrågasätta berättelserna om Jesus, Buddha och Muhammed så finns det för få källor om dessa för att någonsin kunna bevisa eller motbevisa deras liv. Hubbard däremot har levt på 1900-talet och mycket av det fakta som läggs fram borde kunna granskas. Det är inte fel att titta på den funktion skildringarna kring Hubbard har för scientologerna men Alwall menar att om beskrivningarna av hans liv är fulla med överdrifter faller även scientologin och dess lära.⁷⁸

Alwall förklarar vidare att Scientologikyrkan och dess lära är väldigt svår att summera och att rörelsens komplexitet framförallt kanske är det som utmärker den. Scientologin innehåller aspekter som berör hela människans liv och att detta kommer till uttryck genom ett mycket svårbegripligt språk. Det krävs omfattande studier av deras språkbruk för att bara förstå scientologin innan man kan börja ta del av deras kurser, som krävs för att befria det andliga jaget från den begränsade materiella världen. Tydliga kopplingar finns mellan scientologin och buddhismen, hinduismen, äldre grekiska religioner, evolutionismen inom biologin samt tankarna kring rymden, utomjordingar och ufon som var en del av populärkulturen under 1950-talet. Dessutom tycks inspiration ha hämtats från den experimentella psykologin och Freuds tankar och den rådande filosofin. Alla dessa inspirationskällor gör att scientologin är väldigt svårt att sammanfatta. Tidigare försöks har gjorts, både positiva och negativa, men Alwall förklarar att han framför allt vill förklara scientologin genom tre övergripande perspektiv: scientologin som religion, scientologin som terapiform och scientologin som organisation.⁷⁹

När det gäller scientologin som en religion har det alltid varit viktigt för rörelsen att få det bekräftat att man verkligen är en religion, och man hänvisar detta bland annat till olika

⁷⁷ Alwall 2000: 99f

⁷⁸ Alwall 2000:100

⁷⁹ Alwall 2000:101

forskare inom religionsvetenskapen. Även Alwall erkänner scientologin som en religion och menar att den uppfyller många av de kriterier som beskriver en troslära. Däremot lyfter han fram att scientologin inte bara är en religion, vilket gör att rörelsen bör ses som väldigt själv motsägande. Många kritiker menar att den enda anledningen till att Scientologikyrkan vill erkännas som en religion beror på att man i många länder får en skattelättnad om man är registrerad som ett religiöst samfund. Alwall påpekar dock att genom att klassificeras som en religion uppnår scientologerna också en sort legitimitet som man annars inte hade nått. Många associerar begreppet religion med andlighet, medkänsla för andra och välgörenhet men det som skiljer scientologin från andra religioner är att den även söker legitimitet på andra områden så som en alternativ terapiform och vetenskap med mera.⁸⁰

Precis som andra religioner har Scientologikyrkan ritualer och gudstjänster. Man har också en förställning om den Högste, som ibland går under namnet Gud, och en egen trosbekännelse. Till skillnad från andra religiösa trosbekännelser som utgår från att beskriva hur man skiljer sig från andra religioner väljer scientologerna att istället lägga sig mittemellan olika former av religiös tro, humanism och sunt förnuft. Trosbekännelsen blir på så sätt väldigt lättförståelig och allmängiltig, alltså något som skiljer sig markant från deras svårbegripliga lära. Scientologerna tenderar att ha en väldigt positiv bild av sig själva och trots att man gör anspråk på att utgå från olika grundläggande sanningar betonar man att det är individen själv som måste söka och finna sina egna sanningar för att nå andlig befrielse. Dianetiken som är scientologernas metod för att nå denna befrielse är något man har väldigt starkt förtroende för och som är en väg alla måste gå för att nå detta slutgiltiga mål.⁸¹

Detta leder oss då in på scientologin som terapiform, dianetiken, som är det centrala inom scientologin. Som vi nämnt förut är dianetikens syfte att individen ska nå tillståndet clear, vilket innebär att man är fri från de engram som hindrar människan att leva ett fullkomligt liv. Alwall förklarar att då dianetiken också är en viktig del av scientologin som religion, är det omöjligt att dra en gräns mellan den religiösa aspekten av dianetiken och dess struktur som terapiform.⁸²

Scientologikyrkan finns idag spridd över världen och vi hittar scientologiutbildningar i USA,

⁸⁰ Alwall 2000:103

⁸¹ *Ibid*

⁸² Alwall 2000:104f

Storbritannien, Australien och Danmark. Hubbard kämpade under sin livstid hårt för att få kontroll över sin skapelse som under denna period var nära att splittras och idag har det vuxit fram en mycket komplex organisation kring scientologirörelsen. Scientologin som organisation har diskuterats flitigt bland forskare och kritiker då man menar att rörelsen är väldigt centraliserad och styrs av en stark inre makt. Den har dessutom framställts som en ekonomisk sammanslutning som nästintill påminner om ett internationellt företag. Scientologirörelsen har imponerande globala centra som ger ut påkostad litteratur och ser inte ner på tanken på ekonomisk framgång då detta ger legitimitet i ett materialistiskt samhälle. Alwall berättar att den största kritiken mot rörelsen bland annat handlar om att scientologerna i första hand tycks prioritera sig själva och inte utföra alla de förbättringar för människor eller samhället som utlovas.⁸³

Precis som mot flera andra nya religiösa rörelser finns det ett organiserat motstånd mot scientologerna som först och främst grundar sig i hur man med hjärntvätt manipulerar sina medlemmar och utnyttjar dem finansiellt. I sitt tidigaste skede ägnade sig scientologerna åt en väldigt hård kontroll av sina medlemmar och man erkänner att även bestraffningar förekom. Scientologirörelsen menar att detta berodde på den ständiga kritik man möttes av, vilket mynnade ut i en ond cirkel där samhällets misstankar ledde till en starkare kontroll av rörelsen och dess anhängare. Idag erkänner rörelsen att man ibland gick för långt med denna kontroll men att man numera minskat denna inre övervakning. Alwall fortsätter sin artikel med att ändå påpeka att scientologin är en rörelse med ett väldigt starkt styre, som inte tillåter sina medlemmar att uttala sig om organisationen. Viktigt att förstå är dock att detta kan bero på rörelsens historia, där man varit väldigt utsatt för hårt motstånd från såväl samhällsinstitutioner som media. Trots denna förståelse kan det vara svårt att acceptera rörelsens starka styre då man jämför Scientologikyrkan med de mer etablerade religiösa rörelserna i samhället.⁸⁴

Motståndet mot just scientologernas ekonomiska utnyttjande av medlemmarna är ett av det vanligaste. Anklagelserna handlar bland annat om att rörelsen lurar stora summor pengar från sina anhängare och avhoppade medlemmar berättar bland annat om skulder upp emot hundratusentals kronor. Här går Alwall in och gör en jämförelse mellan scientologernas kostnader mot vad folk väljer att till exempel betala för en bil, detta för att ge oss en bild av

⁸³ Alwall 2000:105f

⁸⁴ Alwall 2000:106f

pengars betydelse:⁸⁵

Jag köpte nyligen en begagnad bil. Den var fin, kostade lite över 30.000 kronor, vilket jag tyckte - och fortfarande tycker - var ett bra pris. Före mig hos bilhandlaren var en man som - för egna pengar - köpte en alldeles ny bil till ett pris av ca en kvarts miljon. Av hans ansiktsuttryck att döma tyckte även han att han hade gjort en bra affär. Det finns i vårt samhälle en logik (vi kan kalla den en kapitalistisk logik) som innebär att vårt värdesättande av en vara eller tjänst står i proportion till hur mycket vi har betalat - eller är beredda att betala - för den. Det är en naturlig tanke för oss, att om något är riktigt bra så är vi också beredda att betala för det, och något som har kostat mycket förväntar vi oss har hög kvalitet. Scientologin är väl insatt i denna logik.⁸⁶

Vidare förklarar han att denna jämförelse inte ska ses som något försvar, men att detta kanske kan ge perspektiv på om det är dyrt eller ej att vara scientolog. Om man anser att scientologins produkter och tjänster fungerar så tycker man kanske inte heller att denna kostnad är så hög med tanke på vad man får tillbaka, speciellt inte när man ser hur andra värdesätter materiella ting. Diskussionerna kring scientologirörelsen och pengar handlar främst om att dessa kostnader är alldeles för höga för vad man får tillbaka, men i grund och botten handlar det framförallt om vilket perspektiv man har.⁸⁷

En annan anklagelse som kyrkan har svårt att försvara sig mot är dess förföljelse av kritiker och avhoppare. Det beskrivs att scientologerna söker upp skadlig information om dessa personer och använder den mot dem, precis som de skadat Scientologikyrkan. Relationen mellan scientologin och samhället kan ibland förklaras som ett krig där scientologerna menar att påhopp sker från båda parter. ”Kriget” mellan scientologirörelsen och psykiatrin är ett bra exempel på där angrepp kommit från båda håll. Scientologin ser psykiatrin som en konkurrerande terapiform som är människofientlig och som begår övergrepp på människor i behov av hjälp, medan psykiatrin menar att scientologin inte fungerar och att den bygger på ovetenskapliga grunder.⁸⁸

Alwall diskuterar fallet med E-metern (se bakgrund) och menar att detta fall tydligt visar vilken skillnad två parter kan ha av en världsbild och vilka konsekvenser detta får. På den ena sidan har vi scientologin som anser att E-meterns utsagor är fullt rimliga och att dess funktion

⁸⁵ Alwall 2000:107f

⁸⁶ Alwall 2000:108

⁸⁷ *Ibid*

⁸⁸ *Ibid*

är av största vikt för scientologirörelsens trossystem och tillika en läkande metod. Men för personer utanför rörelsen ses dessa påståenden som absurda och något som konkurrerar med den etablerade forskningen.⁸⁹

Slutligen förklarar Alwall att den svenska situationen mellan scientologerna och olika myndigheter eller privatpersoner är långt ifrån unik eller ens speciellt dramatisk. Skulle man till exempel jämföra Sverige med Tyskland där det gått så långt att tyska myndigheter aktivt motarbetar företag med anknytningar till scientologirörelsen, att personer nekas offentlig anställning enbart på grund av att de varit scientologer eller att utländska artister vägrats få ge konserter i Tyskland om dessa haft anslutningar till rörelsen, så är förhållandet i Sverige än så länge ganska lugnt.⁹⁰

Alwall förklarar att hur man än ser på scientologirörelsen så finns det alltid de personer som kommer att hävda att scientologin varit deras räddning, exempel på detta är bland annat personer som haft missbruksproblem, mentalpatienter och kriminella. Samtidigt som det också alltid kommer att finnas personer som påstår det motsatta, där individer som kommit i kontakt med rörelsen känner sig lurade och besvikna. Den motsägande bilden av Scientologikyrkan gäller alltså såväl rörelsen i sig, som människor som kommit i kontakt med den och enligt Alwall är detta helt enkelt en bild man får acceptera.⁹¹ Det är viktigt att förstå att när det gäller scientologirörelsen, eller andra religiösa rörelser, söker man förståelse och legitimitet av sin omgivning. Problemen mellan religiösa rörelser och samhället uppstår oftast på grund av att man har en annan kultur, världsbild eller ett språk som inte stämmer överens med samhällets verklighet. Enligt Alwall handlar det helt enkelt om att vi alla tillhör olika ”system” och konflikter uppstår när vi inte kan förstå varandra.⁹² Detta är en summering av Alwalls granskning och diskussion om scientologirörelsen. Alwall accepterar scientologirörelsen som en religion men menar samtidigt att den är så pass mycket mer som till exempel en terapiform och organisation.

Liselotte Frisk, som är lektor i religionshistoria, har forskat mycket om nyreligiösa rörelser och nyreligiositet. Frisk är styrelseledamot i föreningen Finyar, föreningen forskning och

⁸⁹ Alwall 2000:110

⁹⁰ Alwall 2000:114

⁹¹ Alwall 2000:109

⁹² Alwall 2000:115

information om nya religiösa rörelser och Frisk är en av Sveriges främsta forskare inom detta område. Hon har därmed en självklar plats inom facklitteraturavsnittet i denna studie.

Frisk inleder sin bok *Nyreligiositet i Sverige* med att ge en utförlig beskrivning av begreppet nya religiösa rörelser (se teoridelen) och menar att vetenskap och psykologi är begrepp som dessa rörelser ofta försöker använda sig av i sin lära. Scientologerna har till exempel en egen teknologi med ett pseudotekniskt språk som innefattar begrepp som engram, clear, auditering och E-meter. Stresshantering, meditering, karma, självförverkligande är också centralt för de nya religiösa rörelserna och detta kan knyta an till psykologin. Gud ses oftast inte som en personlig gud utan mer som en princip eller energi. Individens betonas inom dessa rörelser och ses som viktig och unik, vilket i och för sig generellt betonas i vår moderna tid. Individens har stor potential och kan utvecklas till att bli något mer än hon är. Det är betydelsefullt för människan att få uppleva denna potential vilket kan ske genom meditation eller terapi. Vanligtvis har rörelserna en positiv uppfattning om världen och det materiella, men några försöker tona ner det materiellas betydelse. En asketisk livsstil rekommenderas väldigt sällan.⁹³

I sin bok har Frisk ett kapitel där hon beskriver Scientologikyrkan med dess historia och utveckling men även organisation, ideologi och praktik. Kyrkans relation till samhället tas också upp om än mycket kortfattat. I inledningen beskriver Frisk Scientologikyrkans historia och dess grundare L. Ron Hubbard. Hubbard försörjde sig som ung delvis som författare och skrev mycket science fiction. Det finns biografiska historier med mytologiska inslag om Hubbards barn- och ungdom. Frisk skriver sedan om Hubbards intresse för det mänskliga psyket och hans utveckling av dianetiken som utsattes för mycket kritik. Därefter fortsätter Frisk med att beskriva rörelsens framväxt och spridning. Rörelsen har ofta stått i kraftiga konflikter med det omgivande samhället och dess institutioner. Dessa konflikter har ökat de senaste 20 åren.⁹⁴

I alla dagens Scientologikyrkor finns ett arbetsrum för rörelsens karismatiske och auktoritära ledare Hubbard, trots att han varit död sedan 1986. Hans ledarskap kan dock inte jämföras med till exempel guru-rörelsens och hans död har inte heller påverkat kyrkan särskilt mycket, eftersom han redan tidigare hade en tillbakadragen roll. Frisk ger sedan en lång beskrivning

⁹³ Frisk 1998:17ff

⁹⁴ Frisk 1998:124f

av hur kyrkans ledning ser ut och hur rörelsen är organiserad runt om i världen. En kommitté med elva personer leder kyrkan och dessa ansvarar för kyrkans olika verksamhetsområden. Kyrkans egna representanter menar att minst sju miljoner människor i världen ska ha deltagit i någon av kyrkans kurser och i Sverige uppges siffran vara runt 10 000. 3000 av dessa sägs ha deltagit i mer avancerade kurser. Det saknas dock siffror på hur många människor som idag uppfattar sig som scientologer. Dess främsta bok *Dianetiken* ska ha sålts i 17 miljoner exemplar världen över.⁹⁵

Frisk tar sedan upp att man kan vara engagerad i kyrkan på olika nivåer, allt från att vara vanlig medlem till att arbeta för kyrkan på heltid som andlig ledare, pastor eller auditor. Medlemmarna i Scientologikyrkan i Sverige bor sällan i kollektiv, vilket förekommer i andra länder och Sverige har tre större scientologacentrum i Malmö, Göteborg och Stockholm. Dessa är organiserade som ideella föreningar och uppges ha ca 500 personer som medlemmar varje år. Frisk beskriver vidare scientologernas kurser som består av nybörjarkurser (livsförbättrandekurser) och avancerade kurser. Att gå en nybörjarkurs för att förbättra sitt äktenskap kostade 1998 nästan 600 kr. En mer avancerad kurs som bygger på tidigare kurser kan kosta mellan 5000-12 000 kronor (1998). Samma år kostade en kurs för att rena kroppen från gifter, 8 800 kr. I Sverige ges bara kurser upp till att nå tillståndet clear och de mer avancerade kurserna får man gå utomlands. Om man vill komma upp i rörelsen snabbare kan man köpa personlig professionell auditering, där 12,5 timmar år 1991, kostade 12 100 kr. Att gå kurser kan snabbt bli dyrt men ofta så erbjuds olika rabatter och paketpris.⁹⁶

De flesta som arbetar inom kyrkan behöver ha ett arbete vid sidan om för att försörja sig och i Stockholm arbetar runt tjugo personer heltid. Att arbeta inom kyrkan kan vara ett sätt att betala för kurserna och utbildningen. Frisk berättar om andra organisationer som är knutna till Scientologikyrkan så som Dianetik-huset, Narconon som rehabiliterar drogmissbrukare, Föreningen Aktiva Studier och Kommittén för mänskliga rättigheter som arbetar för att bekämpa övergrepp inom psykiatrin. I Sverige ges statsbidrag till scientologernas daghem, skola, fritidshem och Narconon får pengar från socialnämnden för de patienter som genomgår rehabiliteringen.⁹⁷

⁹⁵ Frisk 1998:126f

⁹⁶ Frisk 1998:127f

⁹⁷ Frisk 1998:128

Frisk skriver om scientologernas idéströmningar och menar att paralleller kan dras till den indiska yoga- och samkhyafilosofin, ockulta traditioner och även till gnosticismen. Själva knyter scientologerna gärna an till Veda och buddhismen, vilket Frisk ser som tveksamt. Dianetiken har många likheter med andra psykoterapeutiska tekniker så som Freuds psykoanalys. Fysiskt helande och självförbättrande sägs kunna uppnås genom scientologin och därmed kan den kopplas till den amerikanska framgångstraditionen. Inom Scientologikyrkan är det metoden som ses som viktigast och man kan fritt välja om man vill ta till sig filosofin eller inte.⁹⁸

Inom scientologin talas det ibland om ett högsta väsen men det har ingen central plats i dess ideologi. Dianetiken har egna begrepp och thetanen, som ses som individens verkliga jag, kan i viss mån ses som gudomlig. Det mänskliga sinnet är centralt inom läran och jämförs med en räknemaskin som kan begå misstag då felaktiga data matas in. När dessa fel försvinner kommer människans godhet fram och individens optimala tillstånd, clear, kan visa sig. En person som är clear har en högre intelligens och saknar neuroser, psykoser, hämningar, tvångsföreställningar och psykosomatiska sjukdomar. Som clear gör man sina egna val och orsakar egna händelser till skillnad från tidigare då man bara lät sig påverkas av dessa. Människans sinne sägs bestå av tre olika delar med olika funktioner. En del är medveten och löser problem, en annan är omedveten och arbetar efter stimulus och ger en viss respons och det tredje sinnet styrs av de övriga två och här sker inget tänkande utan bara handlingar.⁹⁹

Mentala störningar och de flesta sjukdomar finns i den del av sinnet som svarar på stimulus och som är omedveten, enligt scientologerna. Det är här som engram lagras, det vill säga ögonblick av smärta och medvetlöshet, som tvingar och påverkar individens tankar och beteende. Engrammen leder till att människan handlar irrationellt i vissa situationer. Dianetiken hjälper till att hitta dessa engram och kan även omlagra det som finns i det omedvetna sinnet till det medvetna. Särskilt viktigt är det att finna engram som uppkom före födelsen. Så tidigt som i befruktningsögonblicket kan engram lagras och foster som utsätts för abortförsök sägs kunna bli utvecklingsstört.¹⁰⁰

⁹⁸ Frisk 1998:128f

⁹⁹ Frisk 1998:129

¹⁰⁰ Frisk 1998:129f

Inom scientologin tror man att människans verkliga jag, thetanen, har blivit beroende av det materiella universumet och målet med hela läran går ut på att ge tillbaka thetanen dess ursprungliga förmågor i det tillstånd som kallas OT, Operating Thetan. Ordet theta står för tanke eller livskraft. Thetanen är odödlig och återföds hela tiden. Det människan skapar för thetanen under sin livstid påverkar henne i nästkommande liv. Den andliga utvecklingen är viktig och går ut på att individen hela tiden ska bli sig själv mer och mer, men även till att göra individen kapabel att leva ett bättre och friare liv. Scientologer ser positivt på den icke-religiösa världen och ser det som människans mål att erövra, förändra och kontrollera det fysiska universumet. Frisk tar i sitt kapitel om scientologerna också upp de åtta dynamikerna som av scientologer definieras som människans drivkraft för överlevnad på olika nivåer. Nivåerna är av olika karaktär och handlar om allt från individen och det sexuella till det andliga och högsta väsendet. Scientologernas etik går ut på att finna så mycket gott som möjligt inom de olika nivåerna. Inom scientologin tror man också på liv på andra planeter, vilket är mer centralt inom de högre kurserna vars material är hemligt för utomstående.¹⁰¹

Vidare beskriver Frisk scientologernas andliga väg som kallas för bron, samt auditering som går ut på att komma i kontakt med engram genom att återuppleva saker som hänt tidigare i livet. Detta görs med hjälp av en elektronisk apparat, E-metern. Scientologer ser sin lära som någonting bra för hela mänskligheten och de som kritisera eller motarbetar dem ses som oetiska. Medlemmar som står i kontakt med dessa oetiska personer förväntas bryta kontakten med dem. Scientologerna tror att en femtedel av hela mänskligheten besitter ”antisociala” tendenser vilket leder till att de motsätter sig alla försök som syftar till att förbättra. En del av mänskligheten (ca 2,5 %) ses, av rörelsen, som riktigt farliga och reagerar inte på någon form av behandling.¹⁰²

Hur väl en individ presterar har enligt scientologerna att göra med dess etiska nivå. Då en medlem har en sjunkande inkomstnivå ses detta som ett kritiskt läge och en gradvis ökande prestation ses som det normala. Att individen och organisationen ska prestera väl ses som viktigt inom scientologin. Frisk menar att Scientologikyrkan inte är någon asketisk rörelse som inskränker på det goda i livet, Hubbard förespråkade till exempel att dricka starkt kaffe

¹⁰¹ Frisk 1998:130f

¹⁰² Frisk 1998:131f

under dianetik-terapin. Scientologin kan sägas beröra allt som påverkar människan, från näringsintag till utbildning och studieteknik.¹⁰³

Scientologerna menar att det är bra för samhället om fler människor uppnår tillståndet clear, men annars har de inga direkta politiska eller samhällsförändrade strategier. De säger sig bara vilja se ett samhälle utan kriminalitet, vansinne och krig. Att rörelsen har stött på starkt motstånd och utsatts för mycket kritik kan bland annat bero på att dess lära utmanar etablerade institutioner i samhället, så som psykiatrin, menar Frisk. En annan diskussion rör frågan huruvida scientologin ska ses som en religion och bli skattebefriad eller inte. Mycket av den kritik som scientologerna utsätts för berör priserna på de avancerade kurserna och det har i Sverige hållits flera rättegångar i tvister där före detta medlemmar krävt tillbaka sina pengar. Några fall ledde till att de tidigare medlemmarna faktiskt fick pengar tillbaka. Scientologikyrkan menar att de har en återbetalningsregel som säger att den som inte är nöjd med kursernas resultat ska kunna få pengarna tillbaka då missnöjet framförs inom tre månader.¹⁰⁴

Alla länder har inte varit så öppna mot Scientologikyrkan som Sverige och i Australien var kyrkan förbjuden i vissa delstater under 60- och 70-talet. Under denna tid fick utländska scientologer inte heller uppehållstillstånd i England. I Europa har flera länder under 90-talet tillsatt kommittéer vars uppgift är att granska de nya religiösa rörelserna för att se om de är farliga. Särskilt i Tyskland är man skeptisk mot scientologerna och där får de inte arbeta inom kommun eller stat. Tyskarna har också drivit kampanjer för att försöka förbjuda amerikanska filmer med skådespelare som är scientologer.¹⁰⁵ Detta är en sammanfattning av Liselotte Frisks kapitel om scientologerna. Vi ska nu gå över och studera material av en präst inom Svenska Kyrkan.

Karl-Erik Nylund, präst i Svenska Kyrkan, anlitas ofta av massmedia både nationellt och internationellt som svensk sektexpert i till exempel olika debattprogram. Han jobbar som konsult i organisationsutveckling och krishantering och åker dessutom runt i landet för att föreläsa om sekter, nyreligiositet och etik. I sin bok *Att leka med Elden: sekternas värld*

¹⁰³ Frisk 1998:131f

¹⁰⁴ Frisk 1998:132

¹⁰⁵ Frisk 1998:132f

beskriver Nylund sekters uppkomst, utveckling och kännetecken. ¹⁰⁶

Enligt Nylund uppstår sekter i ett samhälle på grund av olika anledningar. Oftast genom att det finns personer som anser sig ha svaren på livets frågor och som lyckas få en trogen grupp anhängare med sig. Han förklarar att vi människor är sökare vars liv styrs av relationer och när våra liv störs på grund av olika skäl börjar vi söka efter nya förbindelser. Dessa orsaker kan bland annat vara att man känner en besvikelse över en kyrka eller dess ledare, att samhället man lever i består av social eller ekonomisk oro, katastrofer eller krig samt personliga kriser som att man till exempel genomgått en skilsmässa. ¹⁰⁷

Ett problem som enligt Nylund uppstår kring forskningen om sekter är redan i benämningen av ordet sekt. Han nämner bland annat att terminologin är lite som ett minfält och att prata om sekter är att röra sig i mitten av detta minfält. Det är viktigt att förstå att de grupper som kallas sekter inte känner igen sig i beskrivningen av dem och ingen rörelse vill vara en sekt. Nylund förklarar dock att inom religionssociologin används inte ordet sekt som något negativt, utan denna benämning används endast för att förklara rörelserna utan att skada dem. Inom religionsforskningen har man dock försökt komma på andra termer än sekt för att förklara dessa nya religiösa grupper, till exempel nyandliga rörelser, ovanliga religiösa rörelser, alternativ religion med mera, men Nylund anser att begreppet sekt ändå är det bästa. ¹⁰⁸ Dessutom väljer han att definiera sekt på följande sätt: ”En religiös eller annan rörelse som avviker kulturellt, socialt och religiöst från den rådande och allmänt accepterade strukturen. En sekt har ett unikt budskap och godkänner inte andras tolkningar eller värderingar av det religiösa budskapet”. ¹⁰⁹ Han förklarar dock vidare att sekter sinsemellan är mycket olika och har avvikande utgångspunkter, vilket gör det extra svårt att fastställa vad en sekt är och inte är. ¹¹⁰

Nylund skildrar sekter som religiösa grupper vars inverkan på människor kan leda till katastrofala konsekvenser. Även på de mest komplicerade frågorna har sekter ett svar som är antingen svart eller vitt, någon mellanväg till de rätta alternativen finns alltså inte, och detta är något Nylund kritiserar. Han menar nämligen att tillvaron sällan är så enkel att det bara finns

¹⁰⁶ Nylund 2004

¹⁰⁷ Nylund 2004:105

¹⁰⁸ Nylund 2004:36ff

¹⁰⁹ Nylund 2004:39

¹¹⁰ Nylund 2004:36ff

ett rätt svar på livets frågor. En annan stark kritik mot sekter är att de lovar sina medlemmar och utomstående att de kan göra dem till perfekta människor. Då Nylund inte anser att den fullkomliga människan finns ser han detta budskap som en ren lögn och att sekternas genvägar till ett perfekt och evigt liv är något man ska förkasta. Dock ska sekter inte heller ses enbart som något negativt, då rörelserna faktiskt kan stärka medlemmens förtroende och ge dem en mening med livet. Utan sekten kanske denna person hade valt andra alternativ som alkoholism, drogberoende eller någon form av brottslig verksamhet.¹¹¹

Som nämnts tidigare anser Nylund att sekter inte är en enhetlig grupp utan att dessa skiljer sig åt och många gånger kan de ha helt olika utgångspunkter, därför görs det också en uppdelning av dessa rörelser. För det första har vi *destruktiva sekter* som medvetet vill skada andra, här är ett exempel Aum Shinri Kyo i Japan som låg bakom den så kallade saringasattacken i Tokyos tunnelbana i hopp om att få makten i Japan. För det andra har vi de *självedstruktiva sekterna* såsom Folkets tempel och Soltempelorden. Nylund förklarar att en rörelse som Branch Davidians kan ses som en kombination av dessa båda former av sekter och som fick ett olyckligt slut i Waco. Strävan efter världsherravälde, absolut sanning, slutenhet och en karismatisk ledare kännetecknar oftast dessa typer av sekter.¹¹²

I Sverige finns varken destruktiva eller självdestruktiva sekter, men däremot finns de så kallade *manipulativa sekterna* här. Dessa karaktäriseras av att man försöker styra anhängarna att tänka i samma banor och att dessa tankar tillsammans med ledaren och hans ord är det enda som ska följas. De manipulativa sekterna är ofta slutna grupper som lever i ett ”vi och dom-tänkande” och där man lever efter en färdig väg som man inte får avvika ifrån om man inte vill riskera uteslutning. Denna typ av sekter tar också ett tydligare avstånd från samhället och de befintliga religionerna än den enligt Nylund ”vanliga” sekten.¹¹³ En manipulativ sekt kännetecknas framför allt av de nedanstående fyra kriterierna:

1. Aggression – som innebär att bestraffning förekommer för medlemmar som kritiserar eller tvivlar på läran eller ledarens tolkning av den.
2. Aversion – som förklarar att förföljelser av utomstående kritiker såsom anhöriga, media och sektkritiker existerar.

¹¹¹ Nylund 2004:34f

¹¹² Nylund 2004:39

¹¹³ Nylund 2004:39ff

3. Alienation – som betyder att sekten blir ens nya familj. Man tar avstånd från samhället, kyrkor, nära anhöriga och släktingar och blir en sluten enhet i form av en geografisk eller ideologisk gemenskap.
4. Absolut sanning – förklarar att det endast är i sekten vi kan finna och förstå denna sanning och att endast sekten och dess ledare har monopol på den.¹¹⁴

Nylund klassificerar scientologirörelsen inte bara som Sveriges utan även som världens farligaste sekt och han menar vidare att den utan problem uppfyller alla kriterier som urskiljer en manipulativ sekt från en vanlig sekt. Rörelsen ses som en revolutionär internationell grupp vars manipulativa ledare försöker få fullständig kontroll på sina medlemmar, dessutom förföljer rörelsen avhoppade medlemmar och kritiker.¹¹⁵

Vilka personer är det då som söker sig till dessa nyreligiösa sekter och vilken målgrupp vänder sig sekter framförallt till? Här hänvisar Nylund till Roy Wallis som i sin typologi förklarar att de flesta människor som söker sig till sekter är i åldern 18-35 år, från medelklassen och framförallt från en missnöjesgrupp. Något som Nylund menar inte riktigt stämmer överrens med dagens samhälle, då sekter riktar sig mot alla ålders- och samhällsgrupper. Dock finns det tendenser som visar att man är lite extra intresserad av studenter, välutbildade människor och personer i kris som söker tröst och svar. Metoderna för att idag värva medlemmar är moderna försäljningstips som reklam och Internet.¹¹⁶ Det är alltså viktigt att komma ihåg att det är sekten som väljer dig och inte tvärtom. Detta är ett knep som sekterna använder för att personen ska känns sig speciell och utvald. Sekterna väljer dessutom ut situationer då människor känner sig sårbara i hopp om att kunna utnyttja denna händelse för att rekrytera nya anhängare. Nylund nämner bland annat en situation då Jehovas vittnen har dök upp på begravningar och menar här att en del sekter inte drar sig för något när det gäller att värva nya medlemmar.¹¹⁷

När det gäller scientologerna så förklarar Nylund att de värvar nya medlemmar genom att få personer att göra deras personlighetstest. Detta test kommer man oftast i kontakt med genom deras hemsidor eller medlemmars aktiva engagemang ”på stan” och särskilt trycker man på att testet är kostnadsfritt. Testet är uppbyggd som en enkät med över 200 frågor och frågor som

¹¹⁴ Nylund 2004:39ff

¹¹⁵ Nylund 2004:301

¹¹⁶ Nylund 2004:65

¹¹⁷ Nylund 2004:79f

ingår är bland annat ”Ler du mycket?”, ”Misstänker du att någon inte tycker om dig och kritiserar dig för andra?”, ”Äter du långsamt?” och ”Anser du att du har många tillgivna vänner?”. Nylund kritiserar starkt detta test och menar att för att verkligen förstå och kunna svara på dessa frågor krävs det flera timmars läsning, speciellt när man kommer till de frågorna med dubbelbetydelse såsom: ”Blir du frustrerad av att inte kunna göra någonting snarare än att finna en ersättningsaktivitet eller metod?”. Vidare förklarar Nylund att scientologernas personlighetstest har kritiserats av många och studier där personer medvetet har svarat tvärtemot varandra men ändå fått samma resultat bevisar bara att testet endast har ett enda mål: Detta mål är att få personerna som gör testen att känna att de bör ta del av scientologernas kurser. Testet går alltså inte ut på att mäta personens personlighet utan det går ut på att värva medlemmar.¹¹⁸

Scientologin är enligt Nylund för det första ”pengar” och för det andra en ockult science fiction-präglad psykoterapi genom dianetiken. Han förklarar att Scientologikyrkans grundare L. Ron Hubbard från början var en science fiction-författare som innan han grundade kyrkan ska ha sagt ”om man vill tjäna pengar skall man grunda en religion”.¹¹⁹

Förutom dessa två beskrivningar, att scientologin är ”pengar” och en ockult science fiction-präglad psykoterapi, anser Nylund också att man kan se scientologin som ”världens dyraste form av exorcism (andeutdrivning)”. Med detta menar han att användandet av E-metern, som en teknisk apparat vars funktion är att hitta de engram som måste lösgöras för att nå tillståndet clear, endast är ett påhitt för att kunna tjäna hundratusentals kronor.¹²⁰

Nylund kritiserar starkt det mesta inom scientologin: läran, Hubbards status, rörelsens krav på dess medlemmar och präster samt rörelsens många ansikten. Han förklarar att det för honom är svårt att benämna scientologin som en kyrka, då det verkar som att denna verksamhet är den minst viktiga¹²¹.

¹¹⁸ Nylund 2004:76ff

¹¹⁹ Nylund 2004:216f

¹²⁰ Nylund 2004:218f

¹²¹ Nylund 2004:227

Bland annat skriver Nylund:

Det rapporteras att alla ceremonier skall vara så enkla som möjligt, och att ett barndop går egentligen till så att barnet hålls upp och presenteras för sina föräldrar, gudföräldrar och en auditör. Tack så mycket! Det var hela dopet!¹²²

Viktigast för rörelsen verkar istället vara att sälja kurser, auditioner, skrifter och att stämma allt från privatpersoner till statliga myndigheter. Alltså alla de former av verksamheten som är lönsamma. I Sverige finner vi organisationer knutna till scientologirörelsen i hela landet genom till exempel Narconon i Huddinge, Studemaskolan i Bandhagen, daghemmet Måsen i Enskede, konsultfirman U-man Test & Business Services AB i Södertälje samt Kommittén för mänskliga rättigheter (KMR) som bland annat ger ut tidningen *Mänskliga Rättigheter*. KMR och tidningen, *Mänskliga Rättigheter*, har framför allt gjort sig kända i Sverige genom att öppet kritisera psykiatrin och riksdagsledamoten Barbro Westerholm (fp), som man menar är en drivande kraft i amfetaminbehandlingen av barn i Sverige.¹²³ Westerholm anklagades också för att vara den person som ”lånade” den så kallade ”Scientologibibeln” då den oväntat kom bort från riksdagens kansli och hon har bland annat fått utstå en del hot från scientologirörelsen på grund av detta. Nylund påpekar här starkt att detta var en ren anklagelse för stöld från scientologernas sida. Även andra riksdagsledamöter har fått utstå hot från scientologerna då de begärt att få kopior av ”Scientologibibeln”.¹²⁴

Slutligen förklarar Nylund återigen att scientologirörelsen ska ses som en manipulativ sekt och en självutnämnd religion, som inte bara toppar listan över Sveriges utan även världens farligaste sekter. Sammanfattningsvis kan Nylunds skildring av scientologin, i alla dess former, ses som en hård kritik mot den, där allt rörelsen gör kan hänvisas till de kriterier som uppfyller en manipulativ sekt. Vi ska nu gå över till att beskriva en forskare som har en mer öppen och objektiv syn på scientologerna.

År 2005 gav Studentlitteratur ut en bok vid namn *Det mångreligiösa Sverige – Ett landskap i förändring* med Daniel Andersson och Åke Sander som redaktörer. Andersson är Filosofie Doktor i religionsvetenskap och arbetar som lektor vid Göteborgs universitet. Sander är Filosofie Doktor i filosofi och professor i religionsbeteendevetenskap vid Göteborgs

¹²² Nylund 2004:221

¹²³ Nylund 2004:224ff

¹²⁴ Nylund 2004:223

universitet. Boken beskriver Sveriges nya religiösa landskap och de förändringsprocesser som sker i möten mellan samhällets religion och de nya minoritetsreligionerna. I boken finner man religionernas historiska bakgrund och får en bild av det mångsidiga religiösa livet i Sverige idag. De religioner som behandlas är hinduism, buddhism, sikhism, judendom, östkyrkan, islam och New Age. I den nya upplagan av boken som gavs ut 2009, finns även ett kapitel om alternativa religiösa rörelser med.¹²⁵

En del av boken handlar om New Age och nya religiösa rörelser och är skriven av Henrik Bogdan, som även han är Filosofie Doktor i religionsvetenskap och lektor vid Göteborgs universitet. I detta kapitel finner man en fallstudie av Scientologikyrkan och en skildring av scientologirörelsen i Sverige. Bogdan inleder sitt kapitel om nya religiösa rörelser med att beskriva svårigheterna med detta begrepp och hur de relaterar till New Age. Att nya religiösa rörelser skulle vara en organiserad form av New Age ser Bogdan som en alldeles för enkel förklaring, då en del nya rörelser helt skiljer sig från New Age-rörelsen. Begreppet nya religiösa rörelser kan ses som ett försök till att undvika negativt laddade ord som sekt och kult som ofta kopplas samman med fara och destruktivitet. Det enda som är gemensamt för nya religiösa rörelser är att de har uppkommit relativt sent och det finns alltså inga gemensamma nämnare som gäller dem alla. Bogdan väljer den amerikanske forskaren J. Gordon Meltons definition på nya religiösa rörelser som säger att de är små grupper, ofta med en kritisk hållning till aspekter av samhället men som samtidigt vill bli accepterade och legitimerade. Att registrera sig som ett trossamfund kan vara ett sätt att på juridisk väg söka social acceptans. Melton menar att de nya religiösa rörelserna skiljer sig från den dominerande religionens lära och praktik. Slutligen har rörelserna ofta en dålig relation till samhällets översta skikt med politik och religion. Att grupperna är marginaliserade från övriga samhället kan bero på att samhället tar avstånd från dem och inte enbart på att de kritiserar och ser sig som ett alternativ till det etablerade samhället.¹²⁶

Bogdan menar att Scientologikyrkan är en av de rörelser som både i Sverige och internationellt utsatts för mest kritik. Scientologikyrkan är en av de mest kända nya religiösa rörelserna i Sverige och detta beror på dess aktiva roll i samhället. Bilden av kyrkan som allmänheten har bygger ofta på de missuppfattningar och fördomar som publiceras i kvälls- och skvallerpressen menar Bogdan. Dessa medier anklagar kyrkan för att vara manipulativ

¹²⁵ Andersson & Sander (red.) 2009

¹²⁶ Bogdan 2009:540ff

och ohederlig samt att den utövar hjärntvätt och kräver mycket pengar av sina medlemmar till kurser. Kändisar som Tom Cruise hamnar ofta i fokus hos dessa medier, där man framhäver det som uppfattas som konstigt och avvikande i Scientologikyrkans lära.¹²⁷

Bogdan tar sedan upp Jonas Alwall (som vi tidigare behandlat) och hans beskrivning av de två fall som fått mest utrymme i de mer respektabla medierna, nämligen E-metermålet och publiceringen av ”Scientologibibeln”.¹²⁸ Bogdan menar att det i det första fallet är tydligt hur en konflikt mellan scientologin med dianetiken och den etablerade psykiatrin uppstått. Psykiatriker anklagade scientologerna för att komma med vilseledande och felaktiga fakta. Kritiken från Scientologikyrkan lät inte vänta på sig, scientologerna menade att psykiatrin kränker de mänskliga rättigheterna då de ställer diagnoser utan vetenskaplig och medicinsk grund och att dess behandlingsmetoder med medicinering i fokus leder till negativa effekter hos patienterna. Kritiken och debatten kom alltså från två håll, där media oftast valde att ta ställning för psykiatrin och såg användandet av E-metern som misstänkt och otillförlitligt. Det kritikerna missade att ta hänsyn till var att bruket av E-metern ska ses som en del av ett trossystem och tolkas utifrån en religiös förståelse.¹²⁹

När det gäller fallet med ”Scientologibibeln”, som tidigare beskrivits, påpekar Bogdan att det inte endast var Scientologikyrkan som fick utstå kritik utan även den svenska regeringen då det blev känt att de gett vika för amerikanska påtryckningar. Även om regeringen kritiserades var det dock innehållet i materialet som fick mest uppmärksamhet i media och bland allmänheten. Innehållet kom att beskrivas som ”dålig science fiction” och hur en ”normal” människa skulle kunna tro på något sådant ifrågasattes. Scientologerna förlöjligas ofta på grund av deras världsbild som utformats av Hubbard. Bogdan förklarar att det även här är viktigt att förstå att religiösa texter inte alltid är logiska utan bör/ska tolkas allegoriskt eller symboliskt. Många religiösa texter är dessutom fulla av självmotsägelser och icke-empiriska argument och precis som i fallet med E-metern glömmar kritikerna att tolka texterna i en religiös kontext.¹³⁰

Scientologikyrkan har fått utstå mycket kritik från de svenska medierna sedan slutet av 60-talet men de mest högljudda motståndarna menar Bogdan är den svenska antikultrörelsen,

¹²⁷ Bogdan 2009:552

¹²⁸ *Ibid*

¹²⁹ Bogdan 2009:552f

¹³⁰ Bogdan 2009:553f

med sin ledande grupp Föreningen Rädda Individen, FRI. FRI bildades av vänner och anhöriga till medlemmar i olika ”destruktiva sekter” 1984 och har sedan 2002 en underorganisation vid namn SESAM som består av tidigare medlemmar i ”destruktiva” och ”totalitära” grupper.

En av antikultrörelsens främsta talesmän är enligt Bogdan prästen Karl-Erik Nylund som i media framställs som ”expert på sekter”. Kritiken mot Scientologikyrkan från personer som Nylund och FRI kännetecknas av att de inte kritiserar kyrkans lära eller praktik utan att den helt inriktar sig på vad dianetiken sägs åstadkomma, kostnaderna för kurser och auditering, men framför allt handlar kritiken om vad de anser vara ohederligt beteende.¹³¹

Bogdan avslutar med att säga att Scientologikyrkan är ett bra exempel på hur en ny religiös rörelse bryter mot den traditionella synen på religion. Han vill klassa Scientologikyrkan som en västerländsk esoterisk rörelse som betecknar en världsåskådning utan fokus på dogmatisk tro eller rationellt tänkande. Individens förmåga att uppnå andlig kunskap betonas och därigenom kan hon komma i kontakt med det gudomliga och sig själv.¹³²

Efter denna genomgång av skriven av forskare och ”experter” så ska vi nu rikta blicken mot svensk media med dags- och kvällstidningar, för att se hur scientologerna framställs där.

4.3 Scientologerna i tidningar

Scientologerna förekommer ofta i media och det skrivs mycket om rörelsen och dess medlemmar i tidningarna. Att studera hur rörelsen målas upp i tidningarna är intressant eftersom detta i stort påverkar den bild av scientologerna som allmänheten har. Detta avsnitt kommer att beskriva bilden av scientologirörelsen som ges av en dagstidning samt två kvällstidningar.

¹³¹ Bogdan 2009:555

¹³² Bogdan 2009:555f

4.3.1 *Sydsvenska Dagbladet Snällposten*

Sydsvenska Dagbladet Snällposten, som ofta bara benämns som *Sydsvenskan*, är en oberoende liberal morgontidning som ges ut i Malmö. Tidningen grundades 1870 och 1872 slogs den samman med tidningen *Snäll-posten* och fick därmed sitt nuvarande namn. Tidningen ingår i Bonnier AB som äger majoriteten av tidningens aktier. Tidningen har dagligen en upplaga på ca 121 000 exemplar.¹³³

Sommaren 2009 publicerade *Sydsvenskan* en artikelserie som handlade om scientologirörelsen i Sverige och då främst i Skåne. Artiklarna handlade bland annat om scientologirörelsens kritik mot psykiatrin, rörelsens ekonomi, personlighetstesterna scientologerna erbjuder samt några artiklar om hur de ofredar folk via telefonsamtal.

Artikelserien startar med artikeln ”CIA och FBI anklagas för smutskastning” som beskriver den klyfta som finns mellan Scientologikyrkan och dess motståndare. Bilden av rörelsen är delad: är den en farlig sekt som hjärntvättar sina medlemmar eller är den en fullkomlig teknologi som ger människor lycka och framgång? Motståndet mot kyrkan har växt till att bli välorganiserad och högljudd. De allra största diskussioner förekommer dock på Internet där Scientologikyrkan satsat massvis på sajter med proffsiga filmer som fungerar som reklam. Kritikerna är dock inte sämre utan målar upp bilden av scientologerna som farliga. Berättelser från avhoppade medlemmar beskriver hur rörelsen lurar sina anhängare på pengar, tvingar kvinnor till aborter och till och med driver medlemmar till att begå självmord. Att försöka offentliggöra kyrkans hemliga material är ett av kritikernas mål vilket i vissa fall har lett till stämningar och rättsprocesser.¹³⁴

Kyrkan förklarar att det massiva motståndet beror på att rörelsens grundare L. Ron Hubbard hotade den etablerade psykiatrin då hans bok *Dianetik* lanserades. Därför startades en kampanj för att smutskasta och förlöjliga scientologerna. Tarja Vulto, som är informationsansvarig för Scientologikyrkan i Europa, menar att denna kampanj bedrivs av läkemedelsindustrin samt att säkerhetstjänsten och universitet i Tyskland betalar pengar till

¹³³ ¹ *Nationalencyklopedin* 2010-05-07

¹³⁴ ¹ *Sydsvenskan* 2009-06-21

folk för att trakassera scientologerna. Hon menar också att CIA och FBI ska ha en del i denna kampanj.¹³⁵

Något som diskuterats mycket och som Scientologikyrkan ofta har kritiserats för är dess kurser som framställs som mycket dyra. I en av artiklarna beskrivs det av avhoppare att de spenderat mellan 1-3 miljoner kronor för att nå till den åttonde OT-nivån (se nedan). Ett annat sätt att betala för sina kurser är att arbeta för rörelsen. Kyrkan försvarar sina dyra kurser genom att förklara att pengarna man betalar ska relateras till det man får. Stig Andersson, som är informationsansvarig för Scientologikyrkan i Arlöf, menar att de inom kyrkan har en policy som säger att det som de levererar ska upplevas som mycket mer värt än det som medlemmarna betalar. Tarja Vulto jämför också scientologikurserna med vilken annan yrkesutbildning som helst och menar att den enda skillnaden är att du här måste betala själv.¹³⁶

Målet för scientologernas kurser och utbildning är att gå över ”bron till total frihet” med delmålet att bli clear, dvs fri från mentala hinder. Efter det att man har blivit clear är nästa mål att bli en så kallad Opererande Thetan (OT), denne sägs ha övernaturliga krafter och kan verka oberoende av sin egen kropp. Det finns åtta olika nivåer, dessa är hemliga och genomförs med hög säkerhetskontroll. Den sista kursen är det bara särskilt utvalda som får gå och denna kurs hålls på scientologernas kryssningsfartyg Freewind. Scientologernas grundare Hubbard beskriver på den tredje nivån sin skapelseberättelse och denna finns återberättad i en av *Sydsvenskans* artiklar. Det är en historia om en rymdvarelse Xenu som härskade över den galaktiska federationen som innehåller 76 planeter. Xenu måste lösa problemet med att planeterna är överbefolkade och tar då hjälp av psykiatriker som paralyserar miljarder av människor. Detta gör de genom att injicera alkohol och glykol i deras kroppar. De transporteras sedan till jorden i rymdskepp och staplas upp vid olika vulkaner, sedan sprängs de med vätebomber. Deras själar är de som scientologerna benämner som thetaner och dessa svävar först omkring innan de fångas in i elektroniska fält. Därefter hjärntvättas de i biografer med hjälp av förvirrade 3D-filmer. Efter detta driver thetanerna runt i klasar innan de slutligen tar sin boning i mänskliga kroppar. Xenu blir till slut störtad och det sägs att han än idag hålls fången i ett berg med hjälp av ett evighetsbatteri och ett kraftfält.¹³⁷

¹³⁵ ¹*Sydsvenskan* 2009-06-21

¹³⁶ ²*Sydsvenskan* 2009-06-21

¹³⁷ ³*Sydsvenskan* 2009-06-21

Scientologikyrkan storsatsar i Skåne och alla människor beskrivs som potentiella medlemmar. Sydsvenskans reportrar gjorde det personlighetstest som scientologerna erbjuder för att locka till sig medlemmar. Testet går ut på att man svarar på 200 olika frågor som handlar om ens personlighet och vad man brukar göra. Detta test ska göra människor nyfikna på rörelsen och även få dem att vilja ansluta sig till den religion som kallas för "världens farligaste sekt". Efter att reportrarna svarat på frågorna får de titta på filmer som visar saker som scientologerna påstår sig göra ute i världen. Detta kan till exempel vara att kämpa mot drogmissbruk, delta vid katastrofer samt rehabilitera kriminella. Reportrarna får sedan svaret på sina test som beskriver hur de är som personer och vilka områden i livet de har problem med. Sedan blir de erbjudna att köpa litteratur som ska hjälpa dem på dessa områden. Ett specialerbjudande på hela grundkittet finns denna dag och då man har möjlighet att köpa allt med 30 procent rabatt, alltså för 34 163 kronor. Ingegerd Carlsson som är psykolog och expert på personlighetstest sågar scientologernas test. Hon frågar sig om scientologerna använder sig av vanliga stereotyper då de analyserar testen. Hennes kollega Åse Innes-Ker menar att testet är problematiskt och innehåller mycket fel. Det går inte att veta om personen som svarar har uppfattat frågorna korrekt eller har tillräckligt god självinsikt för att kunna svara ärligt. Carlsson avslutar med att säga att hon vänder sig mot scientologin och menar att de missbrukar begreppet vetenskap men även svaga individers förtroende.¹³⁸

En artikel, "Experter sågar scientologitest", i *Sydsvenskans* serie beskriver hur en nioårig flicka som går över torget i Malmö blir inlockad av scientologerna som erbjuder henne hjälp med skolarbetet som flickan upplever som svårt och stressande. Flickan blir föreslagen att köpa en bok för då ska hon få en film på köpet. Detta erbjudande tilltalar flickan som ringer till sin mamma, men hennes mamma som förstår vad det är frågan om säger åt henne att räcka ut tungan och springa där ifrån! Informationsansvariga Stig Andersson och Tarja Vulto ställs till svars av *Sydsvenskans* reportrar. Andersson säger att scientologerna absolut får prata med barn precis som vilka butiksbiträden som helst, men att föräldrarna måste kontaktas innan de utför några tester. 2005 hade Andersson dock en annan åsikt då han i en intervju menade att de inte försöker rekrytera barn utan föräldrarnas medgivande, men att han inte ser något problem i att kontakta barn för att göra stresstest.¹³⁹

¹³⁸ ³*Sydsvenskan* 2009-06-21

¹³⁹ *Ibid*

Under våren och sommaren 2009 dyker det upp flera gula tält med texten ”Det går att göra något åt det” på torgen i Malmö och Lund. Det är den nya påkostade kyrkan i Arlöv som försöker värva medlemmar. Scientologerna försöker dock inte bara locka dit barn och ”vanligt folk på stan” utan även politiker och tjänstemän. Politiker i området kring Arlöv beskriver hur scientologerna ringer och försöker få dem att delta i olika tillställningar och att de fortsätter att ringa trots att politikerna tackat nej.¹⁴⁰ Även boende i Kävlinge och Arlöv berättar i en artikel hur de blivit ofredade av scientologerna. Enligt en familj i Kävlinge ringer de flera gånger om dagen och slutar inte ringa trots att familjen säger att de inte är intresserade. Ingen i familjen ska tidigare ha varit i kontakt med scientologerna så varför de hör av sig till just dem kan de inte begripa. Det har gått så pass långt att familjen har gjort en polisanmälan och polisen uppger att detta inte är den första anmälan mot scientologerna i området.¹⁴¹

Robert Dam var under nitton år medlem och högt uppsatt inom Scientologikyrkan i Danmark och i artikeln ”Scientologer ljuger” berättar han om sina upplevelser. 1984 blev han erbjuden att göra ett personlighetstest och det var så det hela började. Han kände att svaret på testet stämde bra in på honom och därmed var han fast. Han köpte böcker och började gå en massa kurser. Efter bara några månader började han arbeta heltid inom kyrkan där hans lön bestod av kurser och auditering. För att kunna försörja sig var han tvungen att ha ett jobb vid sidan om och därmed arbetade han alltid. Dam säger att det är vanligt att medlemmar fastnar i detta dubbelliv med ständigt arbete och nya banklån för att ha råd med kurserna. Kyrkans försäljningsargument var att ju högre i rang du blir, desto dugligare blir du och kan då tjäna mer pengar. Genom de högre kurserna sägs du kunna bli en supermänniska med övernaturliga krafter. Dam påpekar att det är något i auditeringen som hjälper människor och han har själv upplevt hur människor blir lyckligare då han utövat denna terapiform på dem.¹⁴²

Dam säger att han under sin tid som scientolog lagt ut mellan 1,2–1,5 miljoner danska kronor på kurser samt gåvor till kyrkan. Efter en tid började han arbeta tillsammans med ledare för kyrkan där han ansvarade för att finna billiga tryckerier till kyrkans alla skrifter. Hans uppgift var att försöka sänka kyrkans utgifter och detta gjorde han bra genom att hitta prisvärda tryckerier utomlands. Inom kyrkans ledning sågs han som en stor stjärna eftersom han sparade kyrkan miljoner kronor varje år. Dam fick tillgång till scientologernas hemliga

¹⁴⁰ ³ *Sydsvenskan* 2009-06-21

¹⁴¹ ⁸ *Sydsvenskan* 2009-07-28

¹⁴² ⁴ *Sydsvenskan* 2009-06-25

medlemsregister för att kunna skicka ut medlemsblad. Han ljuger om antalet medlemmar inför journalister och vänner. 1996 vänder kyrkans ledning sig emot Dam då de misstänker att han inte skickar ut allt material som kyrkan betalt för. Dam berättar hur han blir utsatt för långa förhör, hur kyrkan ljuger för hans fru och påstår att han varit otrogen, hur de utsätter honom för hjärntvätt tills han tror att han har gjort det han anklagas för trots att han är oskyldig. Han blir också utsatt för förföljelse och lovar slutligen att betala tillbaka 180 000 danska kronor. Dam slutar gå på kurser men vågar inte bryta med kyrkan. Han börjar granska kyrkan på Internet och slutligen inser han att det handlar om toppstyrning, lögner, inkquisition, pengahunger, militärisk hierarki, total kontroll över medlemmarna samt total manipulation. Tillsammans med sin svåger som också är högt uppsatt lyckas han slutligen bryta med kyrkan och skriver ett kritiskt häfte mot scientologerna som skickas ut till medlemmar i Danmark. Kyrkan ser detta som ett hårt slag och beskriver i efterhand det som en olycklig skilsmässa och hävdar att Dam är ute efter att ”svina ner” kyrkan. Dam och hans svåger blir bannlysta av kyrkan och stämpelade som förrädare, de får även hatbrev från andra medlemmar som tidigare varit deras vänner.¹⁴³

Dam menar att scientologin inte är någon religion utan att de är verksamma i fastighetsbranschen. Det handlar om att äga och uppföra så många byggnader som möjligt, detta finansieras av medlemmarna som tror att de ska rädda planeten. Han berättar hur medlemmar donerat 8000 danska kronor i månaden till en exklusiv scientologibygnad i Köpenhamn. Dam har idag en hemsida där han publicerat material som styrker hans kritik mot Scientologikyrkan och han får ofta mejl från medlemmar som har hoppat av eller vill lämna den.¹⁴⁴

I Sverige klassas scientologerna som ett religiöst trossamfund och är därmed berättigade till skattebefrielse. I andra länder som Tyskland ses kyrkan som ett hot mot demokratin och i Frankrike har sex av kyrkans ledare åtalats för bedrägeri. Kyrkan klassas som en sekt i Frankrike och i Tyskland ses den som ett företag som hålls under särskild uppsikt av säkerhetspolisen. I Sverige är synen på scientologerna helt annorlunda och den svenska staten har godkänt dem som religiöst trossamfund med både skattebefrielse samt vigselrätt. Skattebefrielsen innebär att kyrkan slipper skatta för försäljning av sitt material vilket betyder

¹⁴³ ⁴ *Sydsvenskan* 2009-06-25

¹⁴⁴ *Ibid*

mycket för den då den 2002 sålde material och kurser för 2,3 miljoner kronor. Delar av denna förtjänst går till kyrkans ledning i USA.¹⁴⁵

Scientologerna har stora kyrkor i bland annat New York, London, Berlin och nu också i Arlöv i Skåne. Rörelsen säger sig sälja framgång och påstår sig ha en exakt metod för att få människor att tjäna pengar och bli framgångsrika, men dess egen framgång är en helt annan. Malmöscientologerna hade under 2007 upprepade problem med att betala hyran och jagades av Kronofogden. I en artikel ur serien skriver reportrarna om att tre av de sex anställda inom kyrkans kärna i Arlöv finns noterade hos Kronofogden. Endast en av ledamöterna i kyrkan tjänar bra med en årsinkomst på 524 700 kr, medan de övriga noterar en inkomst på ca 120 000 kr/år. Scientologikyrkan har dessutom elva betalningsanmärkningar och har ofta släpat efter med hyran, trots att de själva påpekat att scientologer inte får ha skulder.¹⁴⁶

Något som fick folk att höja på ögonbrynen var då de 2008, alltså bara ett år efter problemen med hyran, betalade 50 miljoner kronor för den fina fastigheten i Arlöv. Scientologerna själva förklarar att detta köp ingår i en världsomfattande plan och att denna kyrka ska fungera som en Ideal Orgs. Ideal Orgs är påkostade kyrkor som ska fungera som reklam för scientologerna, dessa ska vara stora och ha mötes- och utbildningslokaler samt mer personal mm. Mycket av pengarna kommer från donationer gjorda av medlemmar, både i Sverige men även från övriga Europa. De säger sig ha 70 anställda i Arlövskyrkan men denna uppgift har aldrig Skatteverket fått in och kyrkan har slarvat med sin redovisning vilket lett till skattetillägg. Enligt Arbetsmiljöverket i Malmö finns endast en anställd registrerad då *Sydsvenskan* tar kontakt med dem.¹⁴⁷

Sydsvenskan låter de informationsansvariga för kyrkan Stig Andersson och Tarja Vulto få förklara hur de kunnat köpa byggnaden i Arlöv samt hur deras personalstyrka ser ut. Andersson berättar att eftersom de hittat denna fina byggnad så fick scientologer världen över donera pengar helt enkelt. Han berättar även att samtliga anställda, som uppges vara mellan 70-100 personer, får lön av kyrkan och Vulto tillägger att denna lön inte är särskilt hög och att de måste ha ett arbete vid sidan om. I Skåne säger de sig ha tusen aktiva medlemmar. Kritiker menar att scientologerna ofta överdriver antalet medlemmar och på detta svarar Vulto bara att

¹⁴⁵ ⁵ *Sydsvenskan* 2009-06-22

¹⁴⁶ ⁶ *Sydsvenskan* 2009-06-22

¹⁴⁷ *Ibid*

”om du inte tror på mig så tror du inte på mig”. Forskare, myndigheter och avhoppare i Sverige menar att de visst överdriver antalet medlemmar för att få kyrkan att verka populär och framgångsrik. De bedömer att det i hela Sverige finns några hundra eller högst tusen aktiva medlemmar.¹⁴⁸

I en del av scientologernas storsatsning i Skåne ingår en utställning där man kritiserar psykiatrin. Utställningen gick av stapeln 2009 i Börshuset i Malmö och hade namnet ”Psykiatri – dödens industri?”. *Sydsvenskan* rapporterar i en av sina artiklar om utställningen där psykiatriker pekats ut som ansvariga för folkmord, skolmassakrer, Förintelsen, apartheid och Ku Klux Klan. Utställningen består av bilder och videofilmer som pekar ut psykiatrin som skyldig till hemska övergrepp mot mänskligheten. Bilder av nakna lik, sovjetiska mentalsjukhus, skottskadade unga samt medeltida tortyrredskap visas upp. Scientologerna anklagar psykiatrin för allt detta och menar att den förstör patienter genom att tvinga i dem mediciner som förändrar deras personlighet. Psykiatrikern Herman Holm säger i artikeln att psykiatrin har en mörk historia men menar att scientologernas bild är alldeles för enkelriktad och att deras egna behandlingsmetoder inte är vetenskapliga. Holm är kritisk mot läkemedelsindustrin men han är också kritisk mot scientologerna.¹⁴⁹

Utställningen hölls inte bara i Malmö utan var en del av en internationell turné som sköttes av kyrkans frontorganisation med namnet Kommittén för mänskliga rättigheter. De har ett program som går ut på att avskaffa tvångsvården, erbjuda mer terapi istället för piller och även att avskaffa mediciner med svåra biverkningar.¹⁵⁰

Detta kan ses som en sammanfattning av *Sydsvenskans* granskning av scientologerna. Vidare kommer bilden av scientologerna i kvällspressen att framställas där två olika tidningar har valts ut.

¹⁴⁸ ⁷ *Sydsvenskan* 2009-06-22

¹⁴⁹ ⁹ *Sydsvenskan* 2009-07-10

¹⁵⁰ *Ibid*

4.3.2 Kvällstidningar

Aftonbladet är en socialdemokratisk kvällstidning som grundades av Lars Johan Hierta 1830. Tidningen har getts ut sju dagar i veckan sedan 1920. Under perioden 1933 till 1956 blev *Aftonbladet* en modern masspridd tidning under ledning av P. G Peterson. Tidningen började nu publicera sensationsnyheter, nöje och idrott. Tidningens popularitet har varierat något men sedan 1996 är den Sveriges största kvällstidning med en upplaga mellan 350 000 och 410 000 exemplar beroende på veckodag. 1994 blev *Aftonbladet* den första dagstidningen som etablerade sig på Internet. Schibsted har sedan 1996 den ekonomiska kontrollen över tidningen medan LO står för kontrollen av tidningens politiska inriktning.¹⁵¹

Expressen är en liberal kvällstidning som grundades 1944 på initiativ av Albert Bonnier jr och Carl-Adam Nycop som såg de utländska tidningarna *Daily Mirror* (London) och *Daily News* (New York) som förebilder. *Expressen* kom att utmärkas av sin bild- och personjournalistik och var under 44 år Sveriges största kvällstidning, 1952-96. Sedan 1997 har ett samarbete med *Göteborgs-Tidningen* och *Kvällsposten* pågått med gemensamma bilagor och samordnat inrikes- och utrikesmaterial. Bonnier AB:s dotterbolag, AB Kvällstidningen Expressen utger tidningen som tillsammans med *Göteborgs-Tidningen* och *Kvällsposten* har en upplaga mellan 280 000 och 360 000 exemplar beroende på veckodag.¹⁵²

I kvällstidningarna stöter man ofta på artiklar som berör scientologerna och om man söker på ordet scientolog på tidningarnas hemsidor får man fram många träffar. Det som är intressant är att de allra flesta av dessa träffar handlar om kändisar som säger sig tillhöra Scientologikyrkan. Nedan kommer några av nyheterna kring scientologerna som publicerats av kvällstidningar *Aftonbladet* och *Expressen* att presenteras, för att få fram vilken bild som målas upp.

Kändisen nummer ett inom scientologirörelsen är helt klart den amerikanske skådespelaren och filmproducenten Tom Cruise. Kvällstidningarna har de senaste åren haft massvis av artiklar om Cruise, hans tro och hans förhållande med skådespelerskan Katie Holmes. Cruise har varit aktiv scientolog i många år och Holmes anslöt sig till kyrkan efter att ha träffat Cruise. Tillsammans har de fyraåriga dottern Suri som de uppfostrar till scientolog. När paret

¹⁵¹ ² *Nationalencyklopedin* 2010-05-07

¹⁵² ³ *Nationalencyklopedin* 2010-05-07

väntade Suri skrevs det flitigt i tidningar om graviditeten och förlossningen. Den 7 oktober 2005 kunde man läsa i *Expressen* att Holmes och Cruise bestämt sig för en scientologiförlossning. Detta innebar att Katie inte skulle få tillgång till smärtstillande och inte heller få skrika under förlossningen. Skriken tros enligt scientologerna skada barnet och sektens skapare Hubbard menade att minsta lilla grymtning kan ge barnet trauman för livet.¹⁵³

Dottern Suri uppfostras alltså till scientolog och hennes uppfostran skiljer sig markant från andra barn. Scientologer säger aldrig nej till sina barn och inte heller skäller de på dem. Som scientologförälder gäller det att vara stöttande och positiv eller som Hubbard säger att man ska vara barnets vän. Suri omges alltid av troende och har scientologbarnflickor. Cruise vill inte associeras med personer som är icketroende. När hon var spädbarn matades Suri inte med bröstmjolk utan med en blandning av kornvatten, mjölk och majssirap eftersom Hubbard sägs ha förespråkat detta. Flickan sägs få göra nästan vad hon vill och föräldrarna försöker alltid vara henne till lags.¹⁵⁴

I en artikel med namnet ”Därför tvingas Katie till extrem diet” skriver *Aftonbladet* om hur Cruise tvingar sin fru Katie att rena sig på scientologernas vis. Denna rening innebär timmar i bastun samt intag av livsfarliga mängder vitaminer. Reningen sägs hon ha genomgått för att maken vill att hon ska bli gravid igen och för att bli detta krävs det att man är giftfri för att hjälpa befruktningen. Scientologerna tror att gifter i luften, besprutningsmedel och strålning lagras i kroppen och hindrar den andliga utvecklingen. Efter reningen ska Katie ha sett undernärld och sjuk ut, men inför premiären av makens film *Valkyria* bara några dagar senare strålade hon. Denna förvandling sägs bero på pengar och Cruise ska ha spenderat 400 000 kronor på att ”fixa till” hustrun. Förvandlingen ska vara beordrad av Cruise och scientologiledaren David Miscavige för att undvika en skandal i media. I artikeln kan man läsa hur scientologer tidigare blivit sjuka genom denna reningsprocess och 1991 ska en man ha avlidit efter att genomgått programmet. Som scientolog ifrågasätter man inte rörelsens lära och de som gör det får erkänna sina synder och sägs ha problem. Scientologerna är själva övertygade om att reningen kan bota sjukdomar, smärta, drogberoende och även öka människors IQ.¹⁵⁵

¹⁵³ ¹ *Expressen* 2005-10-07

¹⁵⁴ ¹ *Aftonbladet* 2007-10-17

¹⁵⁵ ² *Aftonbladet* 2009-04-21

Tom Cruise är ett känt ansikte utåt för scientologerna i USA men hans presstalesman hävdar att han aldrig försökt påverka någon annan att bli scientolog. Detta motsägs dock av andra som menar att han ska ha försökt värva paret Beckham och aktivt försöker frälsa den amerikanska kändiseliten. David och Victoria Beckham ska ha fått ta emot 18 samtal på en timme från Cruise som försökt få dem med till Scientologikyrkan. Han har uttalat sig negativt om psykiatri och kallat den för pseudovetenskap och även kritiserat kollegor som tagit antidepressiva medel. Cruise säger att han som troende scientolog vet att hans tro har hjälpt många och att den är något alldeles fantastiskt.¹⁵⁶ 2008 uppgavs dock Cruise leva i skräck på grund av attack från utomjordingar. Enligt amerikanska medier ska han planerat att bygga en bunker i sitt hem i Colorado för att skydda sig och sin familj. Härskaren Xenu, från scientologernas skapelseberättelse, tros komma att attackera jorden. Cruises talesman dementerade emellertid dessa rykten. Om detta kunde man läsa i *Aftonbladets* artikel ”Cruise redo att möta utomjordingar”.¹⁵⁷

Expressen publicerade i augusti 2009 en artikel med namnet ”Psykologen: Sekten farlig för både hälsan och ekonomin” där tidigare scientologen och numera psykologen Håkan Järvå berättar om scientologirörelsen. Järvå arbetar för att hjälpa avhoppare och menar att sekten är farlig både för hälsan och ekonomin. Han var medlem i Scientologikyrkan i åtta år och vistades bland annat på deras college i England, The Saint Hill College. I artikeln återberättar han om vistelsen där som han beskriver som rena slaveriet. De tvingades arbeta mycket hårt och fick ingen ledighet. Svältkost var det som gällde och Järvå beskriver omständigheterna som omänskliga. Rörelsen är väldigt elitistisk och man ser ner på andra människor som inte tillhör gruppen och dessa benämns ”voggs”.¹⁵⁸ Oönskat beteende straffas hårt och på colleet finns en isoleringsavdelning som jämförs med ett koncentrationsläger. Att scientologerna arbetar med andlig vägledning förkastar Järvå och säger att det är en fullkomligt totalitär rörelse och inte heller någon religion. Allt går ut på att bli en klon av sektledaren och det finns regler för precis allt. Att vara med i Scientologikyrkan är mycket farligt och som medlem får du betala ett väldigt högt pris säger Järvå.¹⁵⁹

I Sverige finns det också skolor med kopplingar till scientologirörelsen. Grundskolan och friskolan Studemaskolan i Bandhagen är en skola vars pedagogik bygger på L. Ron Hubbards

¹⁵⁶ ² *Expressen* 2007-03-23

¹⁵⁷ ³ *Aftonbladet* 2008-10-30

¹⁵⁸ Begreppet voggs syftar på människor som inte tillhör scientologirörelsen.

¹⁵⁹ ³ *Expressen* 2009-08-23

studiemetod, applied scholastics. Kritikern och sektexperten Åke Wiman menar att skolan skapar sektbarn och är en direkt inkörspport till Scientologikyrkan. Detta motsäger sig skolans tillförordnande ledare Johan Vennerström, som menar att skolan inte är ute efter att predika utan att undervisa barn på sitt sätt. Skolans pedagogik går ut på att allt ska göras konkret och man använder sig av bland annat lerfigurer och snäckor för att gestalta olika begrepp. Skolan har blivit ett diskussionsämne för kommunens politiker på grund av att pedagogiken är utarbetad av den sektstämplade kyrkans grundare Hubbard. Åke Wiman menar att det är tragiskt att inte Skolverket stängt skolan, eftersom Scientologikyrkan är en rörelse som enbart erkänner godkända medlemmar fulla medborgerliga rättigheter. Vennerström, skolans talesman menar att skolan inte blandar religion och pedagogik, tro är en privat bit. Vennerström är dock själv medlem i kyrkan och en tredjedel av skolans lärare uppges ha deltagit i scientologirörelsens kurser, i skolans styrelse är denna andel ännu högre.¹⁶⁰

Detta är bara några exempel på det som går att läsa om Scientologikyrkan i kvällspressen. Nedan följer en kort sammanfattning av tidningsmaterialet samt skillnaderna mellan dags- och kvällspressen.

4.3.3 Sammanfattande kommentar om tidningsmaterialet

Artiklarna som har beskrivits ovan är bara ett axplock av allt som går att finna angående scientologirörelsen i de svenska medierna men de kan ändå ge oss en god bild av hur scientologerna framställs. I *Sydsvenskans* artikelserie har man helt valt att fokusera på scientologerna i Sverige och många olika delar av dess lära finns med så som auditering, personlighetstest, kurserna, kritiken mot psykiatrin men även saker som deras ekonomi, värningsmetoder och syn på kritiker. Tidningens reportrar har själva gjort intervjuer och dessutom deltagit i scientologernas värningskampanj genom att göra personlighetstest. Det som är genomgående i serien är att scientologerna själva hela tiden ges utrymme till att få förklara och försvara sig. Varje anklagelse mot kyrkan följs upp med uttalanden från scientologernas talesmän.

¹⁶⁰ ⁴ *Aftonbladet* 2008-10-30

I kvällspressen hamnar kändisarna med Tom Cruise i spetsen ofta i fokus och artiklarna som skrivs baseras för det mesta på amerikanska medier. Artiklarna har uppseendeväckande rubriker som väcker läsarens nyfikenhet och de handlar nästan uteslutande om amerikanska kändisar. De artiklar som berör kändisar tar ofta upp saker ur scientologin som framställs som märkliga eller skumma så som dieter, invadering av utomjordningar, barnuppfostran samt värvning av nya medlemmar. I dessa artiklar är det ingen person som intervjuas och inte heller någon som får försvara sig.

Det förekommer dock även artiklar som berör scientologerna i Sverige och där tidningarna själva står för intervjuerna. I artikeln angående friskolan Studemaskolan, vars pedagogik bygger på Hubbards studiemetod, får skolans tillförordnande ledare komma till tals och ges utrymme till att försvara skolan samt förklara dess koppling till scientologin. Att vi i Sverige har friskolor vars pedagogik går att koppla till scientologirörelsen kan ses som uppseendeväckande och vi ska nu gå över och granska hur scientologerna framställs i den kommunala gymnasieskolans undervisningsmaterial.

4.4 Gymnasieskolans undervisningsmaterial

Det är intressant att granska gymnasieskolans religionsböcker då dessa på olika sätt väljer att behandla nya religiösa rörelser. Några böcker benämner dessa för sekter medan andra använder begreppet nyandlighet.

Den äldsta av böckerna är från 1998 och i denna bok väljer författarna att använda begreppet sekter. Sekt definieras som en sluten krets som skiljer sig från samhället och världen. En auktoritär och högt uppsatt ledare styr ofta sekten och denna kan i vissa fall ses som utvald av Gud. Sekterna har i somliga fall en helig skrift och deras lära hålls hemlig för utomstående. Sekter brukar uppstå på grund av missnöje i den etablerade församlingen och de missnöjda bryter sig då loss och bildar en ny grupp. Många sekter lever inte kvar så länge och nya dyker ständigt upp. De flesta sekter finns i USA och Östeuropa medan några få har letat sig upp till Skandinavien. Ett kort stycke finns angående Scientologikyrkan som beskrivs som en sekt med drag av New Age, då man vill frigöra mentala resurser och kreativitet hos sina anhängare. Scientologerna lovar framgång, har en hemlig manual och är slutna mot

omvärlden. Att vara medlem kostar mycket pengar och läran sägs bygga på religiös och naturvetenskaplig grund. Sekten strider i domstolar för att förhindra spridningen av dess hemliga material.¹⁶¹

I en annan av böckerna har man ett kapitel med namnet ”Sekt – vad är det?”, där man inleder med att ställa en massa frågor angående om vad en sekt är. Dessa frågor tar bland annat upp om en sekt är en liten grupp som inte delar mina (som hänvisar till elevens) värderingar, om den är farlig och borde förbjudas eller om det bara är en benämning på en liten grupp med gemensamma värderingar. Tidigt i kapitlet nämner man att scientologerna är en religiös grupp som klassas som en sekt. Ordet sekt har ofta en negativ klang men trots detta är det värt att notera att tidigare sektmedlemmar idag är respekterade personer i samhället som kan arbeta inom stora företag och politik. Författarna tar upp ett historiskt perspektiv där man nämner att kristendomen från början sågs som en sekt. Begreppet är problematiskt och det finns ingen grupp i Sverige som själva ser sig som en sekt. Vidare beskrivs två olika perspektiv som förklarar vad en sekt är. Det första handlar om att sekten är en nedbrytande och destruktiv grupp, som använder sig av en sorts hjärntvätt och styrs av en stark ledare. Föreningen Rädda Individen, FRI, och deras klassificering av sekter tas upp (se sidan 24 ovan) och FRI menar att Scientologikyrkan är en sekt som uppfyller dessa kriterier. Detta är det enda som skrivs om scientologerna och författarna går sedan vidare och beskriver det andra perspektivet, som går ut på att medlemmar frivilligt sluter sig till en sekt för att det får dem att må bra. Författarna poängterar att man enligt detta perspektiv menar att det finns mycket få destruktiva sekter.¹⁶²

Den tredje gymnasieboken använder sig inte av begreppet sekt utan talar istället om nyandlighet och nyandliga rörelser. De flesta av dessa rörelser har sina rötter i ockultismen, som innebär att man tror att tillvaron består av dolda dimensioner, dessa kan man komma i kontakt med genom meditation eller magiska ritualer. Dessa rörelser har ofta en hemlig lära som ledaren ska delge medlemmarna. Scientologikyrkan, som är en ny religion, anses ha sina rötter i ockultismen och har ofta framställts som den farligaste sekten av svensk massmedia. Detta beror bland annat på att dess dyra kurser lett till att många människor blivit skuldsatta. Sedan beskrivs kortfattat hur rörelsen kom till Sverige och att den har kyrkor i storstäderna med ca 200-400 medlemmar. Dock sägs 10 000 – 15 000 svenskar ha gått någon av dess

¹⁶¹ Rodhe & Nylund 1998:241ff

¹⁶² Ring 2001:288

kurser. Scientologernas verktyg, E-metern, har helig status vilket beskrivs vara typiskt för nya religioner.¹⁶³

Den nyaste av undervisningsböckerna är skriven så sent som 2009 och även där väljer författaren att inte använda sig av begreppet sekt. Istället används termerna nyandlighet, ny religiös rörelse samt New Age. Scientologin ses inte bara som en ny religiös rörelse utan även som en helt ny religion skapad av en stark ledare. Sedan ges en kort beskrivning av Hubbard som tidigare varit science fiction-författare. Vidare beskrivs scientologernas lära med engram, auditering och E-metern. Scientologikyrkan erbjuder kurser för att ge människor större självinsikt och förståelse för omvärlden. Ju högre kurserna är desto mer kostar de. Inom scientologin tror man på ett högsta andliga väsen och man arrangerar gudstjänster, även om det inte läggs någon större vikt vid dessa. Viktigast inom scientologin är att öka individens harmoni i livet vilket kan leda till bättre relationer människor emellan. Till texten finns en stor bild av skådespelaren Tom Cruise då han inviger en ny scientologikyrka. Efter detta följer ett stycke som behandlar den kritik vilken nya religiösa rörelser ofta utsätts för, så som att de anser sig ha en ofelbar lära, auktoritära ledare, delar upp världen i vi och dem, lämnar alla tidigare relationer samt att dessa rörelser är svåra att lämna.¹⁶⁴

I gymnasieböckerna skrivs överlag väldigt lite om scientologerna och de få gånger de nämns är det mycket sällan man går in på dess lära eller praktik. Endast en av de fyra böckerna ger någon utförligare beskrivning av rörelsen. Intressant är också att böckerna väljer olika ingångsvinklar där man i vissa fall använder begreppet sekt och i andra nya religiösa rörelser. Skolböckerna kommer att analyseras utförligare i nästa avsnitt där även allt ovanstående material behandlas.

¹⁶³ Arlebrand et al. 2000:198ff

¹⁶⁴ Alm 2009: 109ff

5. Analys och diskussion

I detta kapitel kommer allt material i studien att analyseras för att visa på den bild som målas upp av Scientologikyrkan. Materialet kommer att diskuteras utifrån de olika sektteorierna och teorier kring nya religiösa rörelser för att se om det finns spår av dessa i underlaget för studien.

Scientologernas eget material kan inte ses som särskilt objektivt då det endast skildrar de positiva delarna av läran och rörelsen. De betonar dianetiken och dess möjligheter till lycka och framgång och ser scientologin som en religion. Samhällets kritik mot rörelsen anser de bygga på att deras vetenskap, dianetiken, hotade den etablerade psykiatrin och läkemedelsindustrin och därmed började de målas upp som ett samhällshot av läkare, media och psykiatriker. Scientologernas syn på konflikten med samhället går att koppla till Wallis teori om hur sekter relaterar till samhället, där scientologerna pekar på att det är samhället som satt etikett på dem som avvikande och framställt dem som hotande, alltså the labelling model.

På Scientologikyrkans hemsidor skildras scientologin som världens snabbast växande religion som välkomnar alla i samhället och som erbjuder sina medlemmar en exakt väg till lycka och framgång. Hubbard menade att hans lära kan bota stress och sjukdomar samt öka individens intelligens. Att locka människor med lycka, framgång, högre intelligens med mera skulle kunna kopplas till teorin om rationella val, där människor sägs välja den religion som lovar mest och där det finns någonting att vinna. Intressant att notera är att scientologerna själva säger sig vända sig till människor som känner rädsla, oro eller depression. Alltså det som forskarna Glock och Stark beskriver i sin deprivationsteori.

Scientologikyrkan ser sig som en ideell organisation och religion som lägger stora resurser på reklam och marknadsföring. Deras hemsidor har egna bokhandlar som lockar med ständiga erbjudande och de amerikanska sidorna har videokanaler som skildrar lärans storhet med många kända ansikten. I scientologernas eget material går det dock att finna spår av Wilsons karaktärsdrag för en sekt, då de anser sig ha den rätta vägen sanningen genom Hubbards filosofi och är kritiska mot samhället med dess psykiatri som de ständigt ifrågasätter. Alla inom scientologirörelsen sägs ha möjligheten att nå det högsta tillståndet genom att gå deras

kurser, vilket kan kopplas till Wilsons punkt om lekmanorganisationer där fler än präster erbjuds sanningen. Scientologerna säger sig välkomna alla oavsett religion, alltså är medlemskapet frivilligt men de ser inte sig själva som någon exklusiv grupp. Detta kan ifrågasättas då rörelsen kräver att du genomgår flertalet kurser och är mycket engagerad för att kunna nå upp till tillståndet clear.

När det gäller facklitteraturen i denna studie kan tre forskare ses som objektiva då de skildrar scientologirörelsen utan att värdera eller lägga in några personliga åsikter. Jonas Alwall, Liselotte Frisk och Henrik Bogdan beskriver Scientologikyrkan och dess lära genom att benämna den som en ny religiös rörelse. Negativt laddade ord som sekt och kult används inte och alla tre erkänner rörelsen som religiös. Alwall ser scientologin inte enbart som en religion utan också som en terapiform och organisation. Han diskuterar kritiken mot att rörelsen har dyra kurser och menar att dessa kostnader måste sättas in i ett sammanhang. Om medlemmarna känner att kurserna är betydelsefulla och givande, upplever kanske de inte kurserna som dyra, allt handlar om vilka värderingar och prioriteringar man har i livet. Alwall ser emellertid scientologirörelsen som en komplex rörelse med ett svårbegripligt språk som kräver omfattande studier för att kunna förstås och som skiljer sig från andra religioner genom att den söker legitimitet även som terapiform och vetenskap. Kritiker menar att scientologin vill klassas som religion enbart för att få skattelindring, men Alwall påpekar att genom att bli klassificerad som religion vinner Scientologikyrkan en legitimitet som den annars inte skulle uppnått.

Alwall kommer fram till att scientologirörelsen är en komplex organisation där det är svårt att dra någon gräns mellan dess religiösa aspekt av dianetiken och dess struktur som terapiform. Rörelsen utsätts för starkt organiserat motstånd vilket dels beror på dess starka styre och kontroll över sina medlemmar, vilket ses som karaktärsdrag för en sekt enligt Wilson. Det kommer dock alltid finnas de som ser scientologin som sin räddning, samtidigt som det kommer finnas de som påstår att den lurar människor. Denna bild måste accepteras och konflikter uppstår då människor har olika syn på världen och inte förstår varandra, menar Alwall. Alwalls diskussion kan även kopplas till Frisk forskning om nya religiösa rörelser som pekar på att konflikter uppstår på grund av att dessa rörelser är nya och är därmed inte etablerade eller accepterade i samhället än.

Liselotte Frisk är den enda forskare som på ett mycket ingående sätt beskriver scientologirörelsen med dess syn på sinnet, thetanen och de åtta dynamikerna. Individerna står i fokus inom scientologin och ses som unika med stor potential, vilket kan ses som ett typiskt drag inom nya religiösa rörelser. Frisk ger oss en bild av rörelsens skapare, Hubbard, som skiljer sig något från övrigt material i studien, där hon beskriver hans roll som mer tillbakadragande och inte fullt så auktoritär. Scientologin ses som något bra för hela mänskligheten, men de som kritiserar rörelsen benämns som oetiska och kontakten med dessa måste brytas. Medlemmar kan tvingas bryta med familj och vänner om dessa inte ses som etiska. Detta kan ses som uttryck för det som Wilson talar om då han skriver om sektens syn på att ha monopol på sanningen vilket leder till särskilda regler för etik och det sociala livet, men även då han menar att sekten blir det viktigaste i medlemmens liv.

Frisk påpekar att scientologin är något som berör alla aspekter av livet, från matvanor, till utbildning och studieteknik. Kritiken mot rörelsen menar Frisk kan bero på att den utmanar etablerade institutioner i samhället så som psykiatrin. Scientologerna själva anser sig ha lösningar på samhällets problem så som drogmisbruk och minskad moral, men Frisk anser att de inte har några direkt samhällsförändrade eller politiska visioner då de enbart säger sig vilja ha ett samhälle utan vansinne, krig och kriminalitet.

Bogdan skriver mycket om den kritik som scientologerna utsätts för och menar att detta i stort beror på missuppfattningar och fördomar som publiceras i media. Hans syn på detta kan ses som uttryck för the labelling model där media målar upp scientologirörelsen som manipulativ, avvikande och konstig. Bogdan menar att det som oftast kritiserar inte är Scientologikyrkans lära eller praktik utan snarare dianetikens utlovanen och dess dyra kurser. Enligt Bogdan har antikulturrörelsen en stor del i denna kritik och de tar ofta fasta på de karaktärsdrag som Wilson ställt upp för en sekt. Antikulturrörelsen hävdar dessutom att scientologirörelsen bedriver hjärntvätt och att medlemmar inte frivilligt går med. Alltså handlar det enligt antikulturrörelsen inte om några fria rationella val och inte heller om någon sorts deprivation. Bogdan pekar däremot på att de som själva valt att gå med i en ny religiös rörelse ser sig som sökare. Om rörelserna är kapabla att utöva hjärntvätt ser Bogdan som tvivelaktigt då de i sådana fall skulle öka markant och dessutom inte ha några avhoppare. Scientologernas tro och lära ska ses ur ett religiöst perspektiv något som kritiker ofta missar. Bogdan förklarar att religiösa texter ska tolkas ur en religiös kontext och detta gäller även scientologernas bruk av E-metern och dianetiken.

Vad som är genomgående hos Alwall, Frisk och Bogdan är att de alla betonar att konflikten mellan scientologirörelsen och samhället kan ses komma från två håll. Konflikten mellan dianetiken och psykiatrin kan jämföras med en konfliktspirall som hela tiden trappas upp, alltså modellen om det avvikande beteendets förstärkning. Eftersom Scientologikyrkan är väldigt känd och fått stor uppståndelse i media, leder detta till att dess avvikande ideologi får mycket uppmärksamhet och därmed mycket kritik. Detta poängterar Frisk och menar att om scientologirörelsen varit liten och relativt okänd hade denna konfliktspirall aldrig uppstått. Bogdan förklarar att hur än nya religiösa rörelser väljer att förhålla sig till samhället så blir de kritiserade. Tar de avstånd målas de upp som en sekt och ingår de i samhället så ses de som infiltratörer. Samhällets misstankar mot rörelsen genom historien har också lett till att den ökat sin kontroll över sina medlemmar och skärpt sitt starka styre, skriver Alwall. Slutligen betonar alla tre att konflikten mellan samhället och scientologirörelsen i Sverige är relativt lugn och de konflikter som uppstått har oftast berört rörelsen och privatpersoner. Detta skiljer sig markant från till exempel Tyskland och Australien där rörelsen ofta varit i konflikt med stat och myndigheter.

Ibland facklitteraturen finns det en religionsvetare som sticker ut och det är den självutnämnde ”sektexperten” Karl-Erik Nylund. Nylund är präst inom Svenska Kyrkan, vilket är viktigt att ta fasta på då man läser hans bok. Han använder sig av ordet sekt och definierar det som en grupp som avviker från samhällets religion med ett unikt budskap och som inte godkänner andras tolkningar. Människor är sökare och sekter sägs, enligt Nylund, uppstå av personer som anser att de har svar på livets frågor, då de känner besvikelse, oro eller genomgår personlig kris. Detta är samma faktorer som enligt deprivationsteorin spelar in då en människa söker sig till en religiös rörelse. Nylund påpekar dock att det är sekten som väljer sina medlemmar men att detta kan ske just i situationer då människor känner sig svaga och sårbara. Sekten utnyttjar detta och använder sig av moderna försäljningstips för att få människor att känna sig speciella och utvalda. Detta skulle kunna hänvisas till teorin om rationella val, då man lockar med reklam och löften. Löften som utlovas handlar om att göra personen till en fullkomlig och perfekt människa, vilket Nylund ser som ren lögn. Nylund är mycket motsägelsefull då han något senare skriver att sekter inte enbart ska ses som något negativt då de faktiskt kan stärka medlemmars förtroende och ge dem en mening med livet. Hade det inte varit för sekten kanske dessa istället blivit alkoholister eller kriminella.

Nylund är oerhört kritisk mot allt som har med scientologi att göra och ser rörelsen som en manipulativ sekt, som bestraffar medlemmar, förföljer kritiker, tar avstånd från samhället samt anser sig ha monopol på sanningen och vars största syfte är att tjäna pengar. Han påstår dessutom att Hubbard har skapat scientologin enbart för att bli rik och berömd, alltså på grund av rationella val. Nylund är inte särskilt objektiv då han använder mycket ironi i sin framställning av scientologerna och inte är rädd för att förlöjliga dem i sina uttalanden. Han hävdar exempelvis att rörelsen är världens farligaste sekt, en ockult science fiction-präglad psykoterapi, endast påhitt för att tjäna pengar samt världens dyraste form av exorcism. Nylund ser inte rörelsen som en kyrka då dess kyrkliga verksamhet tycks vara den minst betydelsefulla. Istället sysslar kyrkan främst med de verksamheter som kan ses som lönsamma, så som att sälja kurser, auditering, skrifter samt stämna alla de kommer åt. Även här finner man spår av tankar hämtade ur teorin om rationella val i det avseende då denna religion uppkommit i syfte att tjäna pengar. Antikultrörelsen tycks ha inspirerat Nylund och han tar ofta fasta på Wilsons kriterier för en sekt då han framställer scientologerna.

Saker man bör fråga sig då man läser Nylund bok är huruvida han verkligen är insatt i ämnet och om han försöker att förstå andras trosuppfattningar. Han påstår att Hubbard enbart startade Scientologikyrkan för att få skattelindring samt bli rik och berömd. Är detta något Nylund har belegg för och finns det någon sanning eller fakta bakom detta påstående? Att Nylund delar upp sekterna i olika kategorier där vissa sekter ses som destruktiva eller självdestruktiva och där scientologerna målas upp som manipulativa, kan också diskuteras då ingen av studiens övriga forskare ens väljer att använda begreppet sekt eller klassificera scientologikyrkan som sådan. Scientologerna tar, enligt Nylund, avstånd från samhället och övriga religioner vilket denna studie inte stärker. I scientologernas egna material sägs de välkomna alla oavsett religion och dessutom är de, genom sina olika organisationer, verksamma i samhället. Nylunds syn på scientologirörelsen kan kopplas till Wallis klassiska modell där man menar att samhällets reaktioner beror på sektens avvikande och provocerande beteende. Det är alltså Scientologikyrkans fel att den blir kritiserad av samhället.

I tidningsmaterialet skiljer sig bilden av scientologerna beroende på vilken tidning som studeras. I dagstidningen *Sydsvenskan*, som främst finansierar sig på prenumeranter, finner vi en ingående skildring av scientologerna, deras lära, organisation och verksamhet. Tidningen står själv för intervjuer med både scientologer och dess kritiker. Konflikten mellan samhället och scientologin skildras, där scientologerna själva menar att denna konflikt beror på att

samhället känner sig hotat av deras lära med dianetiken. Det välorganiserade och högljudda motståndet sägs enligt scientologerna bedrivas av läkemedelsindustrin, universitet i Tyskland samt CIA och FBI. Den syn på konflikten som scientologerna själva har kan tydligt kopplas till Wallis teori: the labelling model, där man menar att samhället målar upp rörelsen som hotande och avvikande vilket leder till att gruppen blir just detta.

Artikeln som handlar om avhoppade scientologen Robert Dam beskriver all kritik som rörelsen ofta utsätts för så som dess dyra kurser, manipulation, hjärntvätt, legitimitet som religion, toppstyrning, pengahunger, total kontroll samt förföljelse. Dam ger en splittrad bild av rörelsen då han benämner kyrkan som farlig och manipulativ, samtidigt som han erkänner att auditeringen fungerar och gör människor lyckliga. Han ser inte scientologin som en religion utan som ett vinstdrivande företag verksamt i fastighetsbranschen som finansierar sig på att utnyttja sina medlemmar genom att få dem att tro att de ska rädda planeten. Mycket av den kritik som Dam framför går att koppla till Wilsons sektteori med sina karaktärsdrag. Att scientologerna i en annan artikel påstår sig ha en exakt metod för att ge dig lycka samt tjäna pengar och bli framgångsrik kan kopplas till teorin om rationella val som säger att människor väljer den religion som lovar mest och där det finns mest att vinna.

Sydsvenskan är kritisk i sin granskning av scientologerna och använder sig av psykologer och andra experter i sina artiklar. Intressant är dock att tidningen inte förlöjligar eller värderar i sina texter och att den dessutom tar kontakt med talespersoner för Scientologikyrkan och låter dessa berätta sin version.

Kvällspressen som främst finansierar sig på att sälja lösnummer har ofta artiklar med uppseendeväckande rubriker som berör den amerikanska kändiseliten. När det gäller scientologerna är det Tom Cruise och hans familj som oftast hamnar i fokus och det inom scientologin som skildras är det som verkar konstigt och annorlunda. Intressant är dock att scientologerna själva aldrig nämner Cruise i sitt material, där andra kändisar får stort utrymme. Kanske är det så att Cruises utagerande ses som skadligt och pinsamt för rörelsen och därmed tonas hans roll ned. Att Cruise dotter Suri är född in i kyrkan och att en särskild uppfostran för scientologbarn finns är information som man inte finner i facklitteraturen. Detta går emot definition av en sekt som sägs vara något man frivilligt går med i, då det nu är möjligt att födas in i den. Många av kvällstidningarnas artiklar skrivs inte av tidningarnas

egna reportrar utan är hämtade ur den amerikanska pressen. Ordet sekt används flitigt och väldigt sällan ges scientologerna utrymme att försvara sig.

I kvällspressen finner vi också artiklar som tar upp scientologirörelsen i Sverige då de intervjuar avhoppade medlemmar samt personal på friskolan med koppling till scientologin. Genomgående i dessa artiklar är att Scientologikyrkan målas upp som en sekt med många drag av Wilsons sektkriterier.

Intressant att notera är att i tidningsmaterialet fanns delar av scientologin som inte togs upp i varken facklitteraturen eller av de svenska scientologerna själva. Att genomgå reningsprocesser för att bli fri från gifter och strålning är saker som endast tagits med i tidningsartiklarna. Det samma gäller scientologernas skapelseberättelse och återkomst av Xenu. Skapelseberättelsen finns naturligtvis med bland scientologernas mer internationella material men är inget som nämns på de svenska hemsidorna eller av de svenska scientologerna.

I gymnasieskolans religionsböcker finns mycket lite material om scientologerna. Några av böckerna väljer att framställa rörelsen som en sekt utan att gå in på deras lära eller praktik. Dessa böcker kan ses som inspirerade av antikulturrörelsen, då de beskriver scientologin som en destruktiv grupp, och författare som Nylund då den benämns som den farligaste sekten. Det man väljer att ta upp är att sekten är riskfull och dyr att vara med i, samt att den ofta strider i domstolar. En bok skriver inte ett ord om vad scientologi innebär utan bara kritiken som kommer ifrån Föreningen Rädda Individerna (FRI).

En av böckerna kan ses som inspirerad av svenska religionsforskare, så som Liselotte Frisk, då denna bok framställer scientologin som en ny religiös rörelse. Här går man också in och beskriver läran och dess mål. Ordet sekt förekommer inte och inte heller några dömande inslag. Kritik mot rörelsen framförs emellertid och här tar man t.ex. upp de drag som Wilson definierar som en sekt utan att använda detta begrepp.

Bilden av scientologerna är mycket splittrad då man studerar olika material. I scientologernas eget material framställs läran som något positivt och bra för hela mänskligheten. Dianetiken framställs som en ovärderlig vetenskap som kan åstadkomma under. Denna bild kan dock inte ses som objektiv då den utgår från scientologerna själva. I facklitteraturen finner man oftast

en objektiv framställning av scientologin och dess verksamheter. Kritik mot kyrkan framförs och diskuteras från olika perspektiv, vilket ger en god förståelse. Material skrivet av Karl-Erik Nylund kan däremot inte ses som objektivt då han själv är präst inom Svenska Kyrkan och gärna svartmålar andra religiösa riktningar. Svenska tidningar ger en mycket bred bild av scientologerna där allt från kändisar, utomjordningar, auditering och personlighetstest diskuteras. Kvällspressen tenderar att fokusera på scientologerna utifrån amerikanska kändisar, vilket kan ses som de nyheter som säljer. I dagstidningen för denna studie ligger fokus på scientologerna i Sverige där både kritiker och företrädare för rörelsen får komma till tals. Gymnasieskolans undervisningsmaterial ger en väldigt snäv bild av scientologerna där kyrkan oftast skildras som något dyrt eller misstänkt. Somliga böcker väljer att benämna dem som en sekt medan andra föredrar begreppet ny religiös rörelse.

I materialet för denna textstudie går det ofta att finna kopplingar till olika sektteorier vare sig scientologerna benämns som en sekt eller ny religiös rörelse. Motståndare mot Scientologikyrkan, då främst Nylund och antikulturrörelsen, lyfter fram Wilsons kriterier för att klassificera en sekt då de framför sin kritik. Förhållandet mellan scientologirörelsen och samhället skildras i mycket av studiens material och kan kopplas till Wallis teori om hur sekter relaterar till samhället. Då scientologirörelsen är en rörelse där mycket fokus hamnar på ekonomi, framgång och löften går teorin om rationella val att applicera. Denna teori hade antagligen inte varit aktuell eller användbar då studien berört en mer asketisk rörelse. Huruvida begreppet sekt eller ny religiös rörelse ska användas är omdiskuterat och i materialet för denna studie har man skilda uppfattningar. Teorierna kring hjärntvätt och deprivation har materialet i vår studie inte på något tydligt vis kunnat kopplas till.

Om man vill studera scientologirörelsen är facklitteratur, av etablerade forskare, det material som ger den mest objektiva och nyanserade bilden. Här ges en ingående förklaring av Scientologikyrkan och dess lära, men även förståelse för den kritik som riktas mot den. Scientologernas eget material kan bidra med insikt i läran och en medkänsla för de som ansluter sig till kyrkan. Är man däremot ute efter att få en mer dramatisk och häpnadsväckande bild av scientologerna är tidningsmaterial och forskare som Nylund att föredra. Gymnasieskolans religionsböcker är enbart intressanta att studera ur ett lärarperspektiv då dessa inte bidrar med särskilt mycket kunskap om scientologerna.

5.1 Förslag till fortsatt forskning

För att få fram en mer nyanserad bild av synen på scientologerna skulle man kunna intervjua avhoppare och medlemmar till rörelsen. När det gäller gymnasieböckerna kan den bild som ges bero på att dessa böcker främst fokuserar på A kursen i religionskunskap och om fler böcker granskats skulle ett annat resultat vara möjligt.

Vid en större studie kan mer internationellt material vara användbart och även fler internationella forskare kan tas med. Intressant vore att jämföra synen på scientologerna i Sverige med något annat land, som till exempel Tyskland eller Frankrike där konflikten verkar mer tydlig.

6. Sammanfattning

Fram till 1800-talet hade den kristna kyrkan en dominerande ställning i Europa. På grund av vetenskapliga framsteg, industrialisering och sekularisering började kyrkan förlora sin särställning och andra religiösa riktningar växte fram. Religiösa grupper, ofta benämnda sekter, vars huvudlinjer skiljde sig från det etablerade religiösa livet i samhället, kom nu att locka anhängare. Scientologikyrkan är en av dessa rörelser och om den är en sekt eller inte har diskuterats mycket. Scientologirörelsen framställs av somliga som mycket farlig och har sedan dess uppkomst på 1950-talet kritiserats. Scientologikyrkan grundades av den tidigare science fiction-författaren L. Ron Hubbard som utvecklade en egen terapiform, dianetiken.

Dianetiken är det viktigaste inom scientologin och går ut på att befria själen, thetanen, vilket görs genom terapiformen auditering med hjälp av ett tekniskt redskap, E-metern. För att göra detta krävs det att man går olika kurser inom kyrkan. Dessa kurser är kostsamma och är något som scientologerna främst kritiserar för. Huruvida rörelsen ska klassas som en religion eller inte är också väldigt omstritt. Kritiker menar att dianetiken är en pseudovetenskap och att scientologirörelsen är ett vinstdrivande företag som främst går ut på att tjäna pengar. Scientologerna har studerats av forskare under lång tid och det finns flera olika teorier om sekter och nya religiösa rörelser som går att koppla till dem.

Syftet med denna studie har varit att granska den bild som målas upp av scientologerna i Sverige, i olika material så som scientologernas eget material, facklitteratur, tidningar samt gymnasieskolans religionsböcker. Detta material har kopplats till olika teorier om sekter och nya religiösa rörelser. Studien är baserad på en kvalitativ textanalys där olika delar studerats för att få fram en heltäckande bild. Syftet var att tolka texterna för att få en djupare förståelse för den bild som skildras, vilket är en hermeneutisk metod.

Det har tidigare forskats mycket kring sekter och nya religiösa rörelser. Vår studie har utgått från Bryan Wilsons teori som karakteriserar drag som utmärker en sekt och Roy Wallis teori om hur sekter relaterar till samhället. Dessutom har teorier kring varför människor går med i en sekt behandlats, så som Charles Glock och Rodney Starks deprivationsteori och teorin om rationella val som är influerad av ekonomi och marknadstänkande. Forskning kring nya

religiösa rörelser, den framväxande antikultrörelsen samt synen på hjärntvätt har också funnits med i denna studie.

En stor mängd av det material som denna studie behandlar går att koppla till etablerade sektteorier och forskning kring nya religiösa rörelser. Framst scientologernas motståndare målar upp rörelsen som manipulativ och pekar på olika av Wilsons karaktärsdrag för en sekt. Motståndarna påvisar att det är Scientologikyrkan som avviker från samhället medan forskare menar att denna konflikt kommer från båda håll, vilket leder till en konfliktspiral. Dessa skilda uppfattningar ger uttryck för Wallis teori om hur sekter relaterar till samhället. Om människor sluter sig till scientologirörelsen på grund av någon slags deprivation finner denna studie inget svar på, alltså går denna teori inte att applicera på studiens material. Mycket i framställningen av Scientologikyrkan och dess lära går att koppla till teorin om rationella val, då dess ekonomi, kurser, marknadsföring och löften får stort utrymme. Att rörelsen är ny och välkänd leder till att den får stort utrymme i media och då dess lära hamnar i konflikt med etablerade institutioner i samhället, så som psykiatrin, blir kritiken högljudd. Antikultrörelsen och andra motståndare mot scientologerna hävdar att kyrkan utövar hjärntvätt vilket ingen av forskarna ger stöd för.

Resultatet visar att bilden av scientologerna är mycket splittrad. I scientologernas eget material, som måste ses som subjektivt, skildras dianetiken som en fulländad vetenskap och som något bra för hela mänskligheten. Facklitteraturen framställer oftast en objektiv bild av scientologerna, dess lära samt kritiken mot rörelsen. Dock sticker Karl-Erik Nylund ut i sin subjektiva framställning där scientologin målas upp som ren rappakalja och Scientologikyrkan som världens farligaste sekt. I tidningsmaterialet finns mycket att läsa om scientologerna som berör allt från dess lära, kända medlemmar, ekonomi, kritiker, utomjordningar, personlighetstest med mera. Kvällstidningarna tenderar att fokusera på scientologernas kända medlem, Tom Cruise, och hans familj med uppseendeväckande rubriker och dramatiska skildringar. I dagstidningsmaterialet granskas scientologirörelsen i Sverige och både kritiker och scientologer får komma till tals. Bilden av scientologerna i gymnasieskolans undervisningsmaterial är väldigt svag då rörelsen knappt får något utrymme alls. Huruvida Scientologikyrkan ska benämnas som en religion, sekt eller ny religiös rörelse verkar man inte vara överens om. Kyrkans lära ger dock svar på de existentiella frågor som människor i alla tider frågat sig.

Källförteckning:

Böcker

- Alm, Lars-Göran (2009). *Religionskunskap – för gymnasiet kurs A*. Reviderad utgåva. Stockholm. Natur och Kultur.
- Alwall, Jonas (2000). ”Scientologerna och samhället: Dialog eller konflikt?”. Ur: *Gudar och gudinnors återkomst – studier i nyreligiositet*. Malmö. Team Offset & Media.
- Andersson, Daniel & Sander, Åke (red.) (2009). *Det mångreligiösa Sverige. – Ett landskap i förändring*. 2 uppl. Lund. Studentlitteratur.
- Arlebrand, Håkan, Arvidsson, Bengt, Axelsson, Hans, Hermansson, Magnus & Tidman, Nils-Åke (2000). *Relief B – religionskunskap*. Malmö. Gleerups Förlag.
- Arlebrand, Håkan, Hermansson, Magnus & Wallin, Kerstin (2003). *Ny tid ny tro? Nyandliga rörelser och riktningar i dagens samhälle*. 2 uppl. Malmö. Gleerups Förlag.
- Björklund, Maria & Paulsson, Ulf (2003). *Seminarieboken – att skriva, presentera och opponera*. Lund. Studentlitteratur.
- Bogdan, Henrik (2009). ”New Age och nya religiösa rörelser – ökad mångfald och alternativa svar”. Ur: *Det mångreligiösa Sverige. – Ett landskap i förändring*. 2 uppl. Lund. Studentlitteratur.
- Frisk, Liselotte (1998). *Nyreligiositet i Sverige. Ett religionsvetenskapligt perspektiv*. Nora. Bokförlaget Nya Doxa AB.
- Furseth, Inger & Repstad, Pål (2008). *Religionssociologi – en introduktion*. Stockholm. Liber AB.
- Hellspong, Lennart & Ledin, Per (1998). *Vägar genom texten – Handbok i brukstextanalys*. Lund. Studentlitteratur.
- Hubbard, L. Ron (1985). *DIANETIK. Hur tanke påverkar kroppen*. Ny svensk upplaga. Danmark. NEW ERA Publications International ApS.
- Hubbard, L. Ron (1998). *Vad är Scientologi?* Köpenhamn. New Era Publications International ApS.
- Håkansson, Paula & Johansson, Zenita (1996). *Prophecy. Awaited, revealed, experienced. A Sociological Study of the Branch Davidians*. Lund. Lunds universitet.
- Johansson, Zenita (2002). *Tron, ordet och nådegåvorna: En studie av Livets Ord i Tjeckien*. Lund. Lunds universitet.

- Nylund, Karl-Erik (2004). *Att leka med elden. Sekternas värld*. 2 uppl. Nora. Bokförlaget Nya Doxa AB.
- Sveningsson, Malin, Lövheim, Mia & Bergquist, Magnus (2003). *Att fånga Nätet – Kvalitativa metoder för Internetforskning*. Lund. Studentlitteratur.
- Ring, Börje (2001). *Religion och sammanhang. Religionskunskap kurs AB*. 2 uppl. Stockholm. Liber AB.
- Rodhe, Sten & Nylund, Bo (1998). *Religionskunskap*. 5 uppl. Stockholm. Liber AB.
- Thurén, Torsten (2005). *Källkritik*. Stockholm. Liber AB.
- Wallis, Roy (1973). "The Sectarianism of Scientology". Ur: *A sociological yearbook of religion in Britain*, vol 6.
- Wallis, Roy (1975). "Societal reaction to Scientology: A study in the Sociology of Deviant Religion". Ur: *Sectarianism – Analyses of Religious and Non-religious sects*. Bristol.
- Wilson, Bryan (1992). "The Sociology of Sects". Ur: *Religion in sociological perspective*. Oxford. Oxford University Press.

Tidningar

- ¹*Aftonbladet* 2007-10-17. "Inga nej till Suri" av Svensson, Emma.
- ²*Aftonbladet* 2009-04-21. "Därför tvingas Katie till extrem diet" av Andersson, Robert.
- ³*Aftonbladet* 2008-10-30. "Cruise redo att möta utomjordingar" av Holm, Stefan.
- ⁴*Aftonbladet* 2008-10-30. "Scientologer utbildar barn" av Ljungqvist, Rikard.
- ¹*Expressen* 2005-10-07. "Katie får inte skrika" av Börjesson, Robert.
- ²*Expressen* 2007-03-23. "Har aldrig påverkat någon att bli scientolog! Ja, juust det" av Strandberg, Sofia.
- ³*Expressen* 2009-08-23. "Psykologen: Sekten farlig för både hälsan och ekonomin" av Wallberg, Anna.
- ¹*Sydsvenskan* 2009-06-21. "CIA och FBI anklagas för smutskastning" av Mikkelsen, Jens, Wagner, Katia, Berglund, Joakim, Nylund, Sarah & Ivarsson, Dan.
- ²*Sydsvenskan* 2009-06-21. "2000 kronor – är det mycket pengar?" av Mikkelsen, Jens, Wagner, Katia, Berglund, Joakim, Nylund, Sarah & Ivarsson, Dan.

- ³*Sydsvenskan* 2009-06-21. ”Experter sågar scientologitest” av Mikkelsen, Jens, Wagner, Katia, Berglund, Joakim, Nylund, Sarah & Ivarsson, Dan.
- ⁴*Sydsvenskan* 2009-06-25. ”Scientologer ljuger” av Mikkelsen, Jens, Wagner, Katia, Berglund, Joakim, Nylund, Sarah & Ivarsson, Dan.
- ⁵*Sydsvenskan* 2009-06-22. ”De slipper skatt i Sverige” av Mikkelsen, Jens, Wagner, Katia, Berglund, Joakim, Nylund, Sarah & Ivarsson, Dan.
- ⁶*Sydsvenskan* 2009-06-22. ”Lovar framgång – jagas av fogden” Mikkelsen, Jens, Wagner, Katia, Berglund, Joakim, Nylund, Sarah & Ivarsson, Dan.
- ⁷*Sydsvenskan* 2009-06-22. ”Om du inte tror mig så tror du inte på mig” av Mikkelsen, Jens, Wagner, Katia, Berglund, Joakim, Nylund, Sarah & Ivarsson, Dan.
- ⁸*Sydsvenskan* 2009-07-28. ”Scientologerna anmäls för telefonofredande” av Petersson, Johanna.
- ⁹*Sydsvenskan* 2009-07-10. ”Scientologerna angriper psykiatrin” av Ivarsson, Dan.

Internetkällor

- ¹<http://www.scientology-stockholm.org/> 2010-04-28
- ²<http://www.scientology-stockholm.org/faq.htm> 2010-04-28
- ³<http://www.scientologi.nu/wis/html/Foreword/Foreword.html> 2010-04-28
- ⁴<http://www.scientologi.nu/wis/html/part02/Chp04/pg0144.html> 2010-04-28
- ⁵<http://www.scientology-stockholm.org/dianetics.html> 2010-04-28
- ⁶<http://www.scientologi.nu/wis/html/part11/Chp35/index.html> 2010-04-28
- ⁷<http://www.scientologi.nu/wis/html/part11/Chp35/pg0617.html> 2010-04-28
- ⁸<http://www.scientologi.nu/wis/html/part12/Chp36/pg0655.html> ff 2010-04-29
- ¹*Nationalencyklopedin*: <http://www.ne.se/sydsvenska-dagbladet-snallposten> 2010-05-07
- ²*Nationalencyklopedin*: <http://www.ne.se/aftonbladet> 2010-05-07
- ³*Nationalencyklopedin*: <http://www.ne.se/expressen> 2010-05-07